HÆRVEJEN

FORANALYSE AF UDFORDRINGER OG POTENTIALER

13. marts 2020

HÆR VEJEN OCHSENWEG

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

BARK

INDHOLDSOVERSIGT

Introduktion **3**
Hærvejen - et ikon skal forløses 4
Udviklingsprojektet om Hærvejen 6

Tendenser og behov **7**
Flere ud i naturen 8
Cykelturismen i Danmark 10
Vandreturisme i Danmark 11
Hvor mange bruger Hærvejen? 14

Hærvejen i dag **15**
Den fysiske rute 18
Overnatning og forplejning 21
Branding, PR og kommunikation 22

Organiseringen bag Hærvejen **26**

Udviklingsprincipper **30**

Forslag til indsatser **32**
Indsats 1. Et kvalitetsløft af vandre- og cykelruten 34
Indsats 2. Udvikling af overnatningskapacitet og service 37
Indsats 3: Et skarpt brand og en styrket formidlingsindsats 40
Indsats 4. Hærvejsklynger 43
Indsats 5. Bedre data og monitorering 49

Anbefalinger til den videre proces **51**

KAPITEL 1

INTRODUKTION

HÆRVEJEN – ET IKON SKAL FORLØSES

Hærvejen er som en rygrad, der løber hele vejen gennem Jylland. Tværs gennem danmarkshistorien. Genem nogle af landets smukkeste landskaber og kulturhistoriske oplevelser og hen over den jyske højderyg, hvis geologiske fundament blev skabt i samspillet mellem gletsjere og smeltevand under seneste istid.

Hærvejens historie går mange hundrede år tilbage. Den var tidligere tiders hovedfærdselsåre, brugt som både handels-, stude- og pilgrimsvej. Oprindeligt var der tale om mere end ét vejspor. I Jyske Lov fra 1241 hører vi om "Kongens Hærstræde", der beskriver større veje til fjerntrafik og dermed adskiller dem fra de små, lokale veje til den daglige færdsel mellem marker og landsbyer. Skønt færdslen oftest var fredelig, var det dog i ufredstid her på de større veje, at hærene drog forbi.

Langt op i tid var vejene ofte sandede eller mudrede spor, hvis oprindelse fortaber sig, så en nærmere datering sjælden er mulig. Vejenes former var også foranderlige. Sporene bredte sig til tider vidt ud i landskabet, når de ridende, vandrende og kørende ville undgå opkørt ælte, og derfor søgte uden om. Desuden blev okser og stude for det meste drevet ad andre veje end vogne og gående.

Samtidig fungerede hærvejene som forbindelsesled til Europa og til resten af Norden. Den dag i dag knytter den Ochsenweg i Tyskland med Skt. Olavsvejen i Norge, og den er et led i pilgrimsruten hele vejen fra Trondheim til Santiago de Compostela i Spanien.

Hærvejen kort fortalt

- Hærvejen løber gennem 15 kommuner (Hjørring, Frederikshavn, Brønderslev, Jammerbugt, Aalborg, Vesthimmerland, Rebild, Mariagerfjord, Viborg, Silkeborg, Ikast-Brande, Vejle, Vejen, Haderslev, Aabenraa).
- Hærvejen har mere end 500 km vandrerute, som går fra grænsen via Viborg og til hhv. Hirtshals og Frederikshavn, og 450 km cykelrute fra Frederikshavn til grænsen.
- Hærvejens nuværende ruteforløb blev fastlagt for cykelruten i 1989 og for vandreruten i 1992. De nordlige strækninger fra Viborg og til Hirtshals og Frederikshavn blev fastlagt i 2014.

Siden blev ruten mere eller mindre glemt, indtil historikeren Hugo Matthiesen genfandt og beskrev ruteforløbet i 1930'erne og i samme omgang gav den det navn, vi kender i dag. Matthiesen fordanskede det tyske ord 'Heerweg', som var betegnelsen for en vej, som var stor nok til at transportere en hel hærskare, og som en tysk korttegner havde brugt om ruten i 1600-tallet.

Den nuværende hærvejsrute blev dog først for alvor genopdaget, kortlagt og markeret for vandrere og cyklister omkring 1990. Hærvejsrutens nye spor følger i store træk de gamle langs hele Jyllands højderyg og i skellet mellem øst- og vestgående vandløb. Vandre- og cykelruten løber fra Padborg til Viborg og videre nordover. Og strækningerne nord for Viborg kom til i 2014, hvor også de nordjyske kommuner gik sammen om at videreføre ruten til henholdsvis Frederikshavn og Hirtshals.

Foreningen bag Hærvejen

Ledelsen af foreningen varetages af et forretningsudvalg i samarbejde med foreningens sekretariat, som er bemandet af en koordinator og en projektleder. Koordinatoren varetager den daglige administration, og projektlederen er ansvarlig for udviklingsprojektet om Hærvejen. Foreningens bestyrelse består af repræsentanter fra de deltagende parter, og der nedsættes ad hoc arbejdsgrupper til de løbende opgaver. Der har siden foreningens dannelse i 2016 været bred tilslutning til udviklingsprojektet i kommunerne, som indtil 2019 bestod af 12 af de 15 kommuner langs Hærvejen. Yderligere to kommuner har tilsluttet sig foreningen for nylig.

Arbejdet med at udvikle Hærvejsruten er forankret i en forening med 14 kommuner, Dansk Vandrelaug, Vandreforeningen Fodslaw og Foreningen Herberger Langs Hærvejen, som arbejder sammen om at styrke ruten, så den kan stå distancen i konkurrencen med Europas mange andre vandreruter.

Hærvejen har potentiale, men er også udfordret

Muligheden for at komme ud i naturen via stier og ruter spiller en væsentlig rolle for den lokale livskvalitet, og Hærvejen har potentiale til at skabe grobund for turismeinitiativer, som kan være med til at holde hånden under de mange lokalsamfund langs hele ruten – og dermed bidrage til lokal udvikling og i sidste ende et Danmark i bedre balance.

Men selv om Hærvejen har meget at byde på, er der også mange udfordringer, som skal løses. En stor del af ruten løber på asfalt eller langs trafikeret vej. I forhold til niveauet af service og støttefaciliteter langs andre europæiske vandreruter savnes der på hærvejsruten mulighed for transport af bagage, overnatningsmuligheder af en vis standard, flere spisemuligheder m.m. Som vandre- og cykelrute er Hærvejen ikke særlig kendt, og fortællingen om, hvad hærvejsruten tilbyder, er uklar. Samtidig findes der begrænset data om, hvem og hvordan hærvejsruten bruges i dag.

Hærvejsruten har forskellig prioritering i de enkelte kommuner, og udviklingen af hærvejsruten har gennem tiden været forankret mange steder med tab af viden og kontinuitet til følge. Det er afgørende, at man på tværs af de 15 kommuner bliver helt skarpe på, hvorfor hærvejsruten skal udvikles - og for hvem. Og ikke mindst er der brug for at afklare ambitionsniveau og formål.

Vandrere ved Jyske Aas. Foto: Hærvejen

UDVIKLINGSPROJEKTET OM HÆRVEJEN

Udviklingsprojektet om Hærvejen er initieret af Foreningen Hærvejens bestyrelse, og projektet realiseres med økonomisk støtte fra de 14 deltagende kommuner og Nordea-fonden.

I udviklingsprojektet ønskes Hærvejens potentiale som oplevelsesrute for vandring og cykling belyst. Der skal identificeres en række udviklingstiltag, der samlet set kan gøre Hærvejen til en markant kvalitetsbåret attraktion i Norden med stor rekreativ relevans, såvel lokalt og nationalt som internationalt. Foranalysen er gennemført af BARK Rådgivning i tæt samarbejde med sekretariatet for Destination Hærvejen og med bidrag fra kommunerne langs Hærvejen og deres repræsentanter i foreningens bestyrelse.

Foranalyse

Første skridt er en foranalyse, som skal kvalificere mulighederne for en videre udvikling af Hærvejen som vandre- og oplevelsesrute med en bred appel for mange målgrupper.

Med afsæt i den aktuelle status for Hærvejen og erfaringer fra lignende projekter fra ind- og udland belyser foranalysen mulighederne i et projekt, som skal forankres og organiseres i et tværkommunalt samarbejde. Foranalysen danner således afsæt for, at kommunerne kan forpligte sig på at videreudvikle og konkretisere foranalysens anbefalinger i en fælles strategi med henblik på realisering. Næste skridt er at omdanne foranalysen til en egentlig strategi, der sætter et ambitionsniveau og prioriterer indsatser.

Udviklingsworkshop i Hærvejens bestyrelse

For at sikre en fælles retning for udviklingsprojektet på tværs af kommunerne er arbejdsprocessen indledt med en udviklingsworkshop i Hærvejens bestyrelse. Her er skabt overblik over analysearbejdet og den baggrundsviden, som udviklingsprojektet bygger på, blandt andet arbejdet med lokale delruter langs Hærvejen - Hærvejsperlerne - og flere gennemførte regionale projekter om destinationsudvikling, formidling og markedsføring. De udfordringer og muligheder, projektet rummer, blev drøftet, og forventningerne til succeskriterierne blev afstemt.

Basis- og potentialescreening

For at skabe et aktuelt overblik over Hærvejens udfordringer og muligheder er gennemført en omfattende basis- og potentialescreening. Parametrene for screeningen er udviklet i en arbejdsgruppe, blandt andre bestående af bestyrelsesmedlemmer og BARK Rådgivning. Selve screeningen er udført i kommunerne og forankret ved medarbejdere i resortafdelingerne, som har indgående kendskab til landskabet, Hærvejens forløb og aktuelle beskaffenhed.

Interview med kommuner og andre aktører

Sideløbende med screeningen er der gennemført interview med alle kommuner på chef- eller direktørniveau. Med disse interview er der etableret et aktuelt billede af kommunernes prioriteringer, og hvordan Hærvejen kan forankres i en tværkommunal udviklingsdagsorden. Der er ligeledes hentet erfaringer fra lignende projekter i ind- og udland via case-interview, samt gennemført interview med aktører inden for natur, fritid og turisme, der har givet viden om aktuelle tendenser og opfattelsen af Hærvejen i dag. Interviewene er understøttet med desk research på aktuelle rapporter, analyser m.m.

KAPITEL 2

TENDENSER OG BEHOV

Flere ud i naturen

At komme ud i naturen er en trend i vækst blandt stadig flere grupper af borgere og turister. Mange har på ny fået øjnene op for, hvad det giver af både fysisk og mental velvære at komme helt tæt på naturen. Undersøgelser viser, at to ud af tre danskere bruger naturen mindst én gang om ugen hele året rundt. Som meget vigtige årsager til at søge ud i naturen angiver danskerne:

- Oplevelsen af naturen/landskabet (78 pct.)
- Afslapning (77 pct.)
- Fysisk aktivitet (67 pct.)
- Socialt samvær (64 pct.) [1]

76 pct. af danskernes ture ud i naturen foregår i den skov, der ligger nærmest deres bopæl. Tendensen går også i retning af, at friluftslivet i stigende grad henlægges til hverdagene, og at besøgene i naturen bliver kortere. [2]

Der er i mange kommuner – også langs Hærvejen – et politisk fokus på naturens værdi og potentialer, både i forhold til borgernes sundhed, tiltrække bosætning og i forhold til at udvikle attraktive turistoplevelser og -destinationer.

Ser man på danskernes idrætsvaner, er naturen det mest populære sted for voksne at dyrke motion eller

Foto: Hærvejen

være aktiv. Samtidig er der i samfundet en øget opmærksomhed på, at naturoplevelser er vigtige for et godt børneliv, og at børn i dag kommer for lidt ud i naturen. Stier og ruter af høj kvalitet spiller i den sammenhæng en væsentlig rolle for, at både voksne og børn kan komme ud og være aktive i naturen og få styrket deres sundhed og livskvalitet.

Både vandring og cykling er populære motionsformer i Danmark, og vandring er den 3. mest udbredte motionsform.

1,2: 'Danskernes brug af naturen', Friluftsrådet 2014.

Danske kyst- og naturturisters top 10 ferieaktiviteter

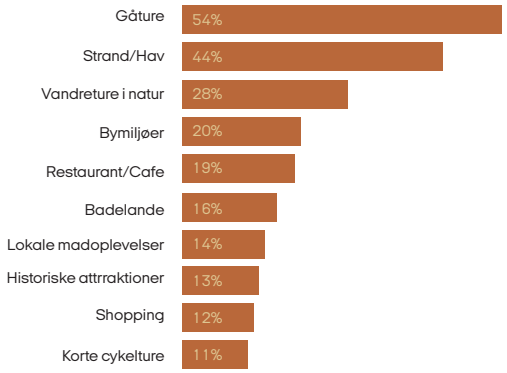

Udenlandske kyst- og naturturisters top 10 ferieaktiviteter

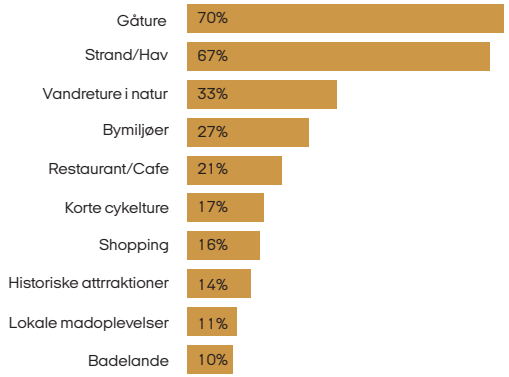

Rejsegrupper for cykelturister i Danmark. Her ses det, at de fleste rejser i par, med venner eller flere par. Cykelturister med børn under 18 år udgør den næststørste gruppe.

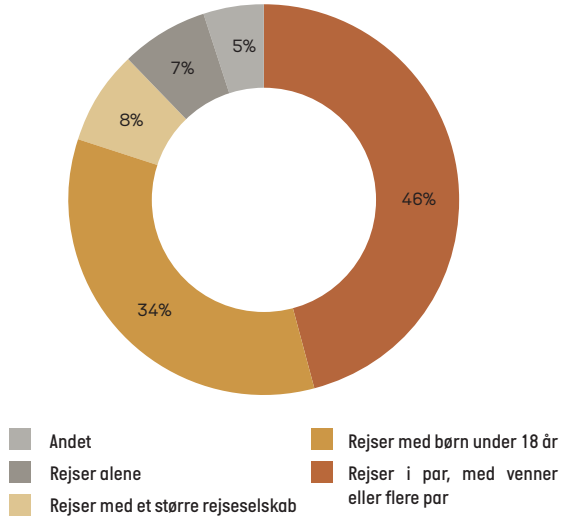

Vandring og cykling er populært blandt turister

Kyst- og naturturisterne i Danmark bruger i stigende grad naturen aktivt. Hos de danske gæster er 'oplevelser i naturen' og 'den danske kyst' topscorer over motiver for valg af ferie i Danmark, mens de tyske og hollandske gæster associerer Danmark med natur, strand og outdoor-aktiviteter. Et flertal af de svenske og norske gæster forbinder desuden Danmark med at cykle.

Ikke alle kyst- og naturturister i Danmark kommer med det primære formål at vandre eller cykle, men mange udnytter ferien til at tage på udflugt i naturen, og naturoplevelser, vandring og gåture er blandt de mest eftertragtede aktiviteter under en ferie i Danmark. 89 pct. af turisterne går kortere ture, og 53 pct. vandrer [se forskellen på at gå og vandre på s. 11]. Det dominerende vandremotiv er ønsket om at opleve naturen, og vandrere benytter i højere grad stier og ruter året rundt sammenlignet med andre typer af naturturister.[3] Hærvejen rummer dermed et betydeligt potentiale til at forlænge sæsonen for naturturisterne langs ruten.

Ca. halvdelen af de turister, der kommer for primært at vandre eller cykle, rejser i par, med venner eller med flere par. Samtidig er tendensen, at vandring i større grupper er i tilbagegang. Både vandrende og cyklende turister motiveres først og fremmest af naturskønne omgivelser, som er afgørende for deres valg af destination.

"De sidste vandrere på Gendarmstien gik sidste år i november, og de første kommer som regel i april. Der var ikke mange i november, men der var nogle. Og hvis de kan overnatte på hotel, så er det med til at gøre det attraktivt"

Interview med Destination Sønderjylland

3: 'Potentiale for Premium Oplevelser i Jylland, Danmark. Hærvejens Perler', Deutschen Wanderinstitut, 2015

CYKELTURISMEN I DANMARK

Der er to typer af cyklende turister; cykelturister og turister med cykelaktivitet. De første har cykling som feriens primære formål, mens de sidste har cykling som én blandt flere aktiviteter på deres ferie.

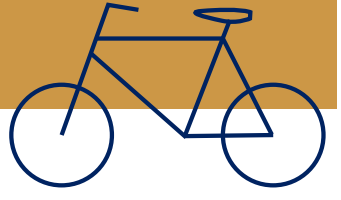

Cykelturister

Cykelturister defineres som turister, der har cykling som et højt prioriteret formål med ferien. Der er sket en stigning i cykelturismen i Danmark fra 1,5 mio. cykelturister i 2014 til 1,7 mio. cykelturister i 2017. Det svarer til en stigning på omkring 13 pct. De 1,7 mio. cykelturister udgør 37 pct. af alle turister, der på et eller andet tidspunkt cykler i løbet af deres ferie. (Kilde: Dansk Cykelturisme) Cykelturister cykler i gennemsnit 58 km om dagen. 57 pct. overnatter samme sted hele ferien. Det skaber et behov for attraktive rundture/sløjfer i tilknytning til destinationen. Cykelturister fordeler deres overnatninger over alle sæsoner. Lige som vandring kan cykelturisme være med til at støtte op om udviklingen af helårsdestinationer.

Cykelturisterne er villige til at tage afstikkere fra ruten. De shopper, besøger seværdigheder, går en kort rundtur eller andet, inden de genoptager cykelturen på den planlagte rute. Derimod kan vandrere være sværere at 'lokke væk' fra ruten, dels fordi vandring kan være det primære formål med turen, dels fordi det er mere krævende at tage afstikkere på to ben end på to hjul.

Turister med cykelaktivitet defineres som turister, der ofte eller indimellem har cyklet under deres ferieophold. Deres primære formål med ferien er ikke cykling, men én ferieaktivitet blandt flere. Der er 2,9 mio. turister med cykelaktivitet i Danmark årligt, hvilket svarer til 63 pct. af alle turister, der cykler i Danmark. Turister med cykelaktivitet cykler i gennemsnit 24 km om dagen - det vil sige knap halvdelen af, hvad cykelturisterne tilbagelægger.

De fleste cykelturister i Jylland findes i Region Syddanmark.

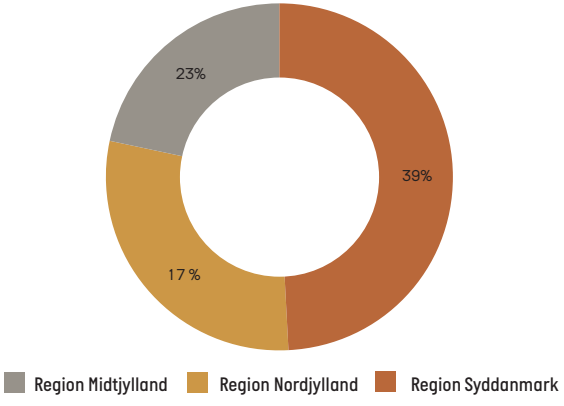

Turister med cykelaktivitet

"Hollænderne vil gerne cykle i Danmark. Det hollandske grå guld vil gerne herop for at cykle, og de kan komme på alle tider af året. Og derfor pusher vi beskeden til dem om, at Danmark også er flot i maj og juni og i september og oktober. Der er også et yngre segment i Holland, som gerne vil på aktiv cykelferie med deres børn, og her er Danmark også relevant for dem"

Interview med Destination Sønderjylland.

VANDRETURISMEN I DANMARK

Blandt de vandrende er samværet med andre en stor motivationsfaktor - næst efter afstresning og sundhed. Men der ses også en tendens til, at vandring i store grupper er på vej ned i popularitet, ligesom organiserede vandreture og 'færdigpakkede' vandreferier mister domæne. De fleste vandrende foretrækker selv at planlægge deres individuelle vandreture, gerne serviceret af en turoperatør, som kan hjælpe med bagagetransport og overnatning.

Vandring er blandt de mest eftertragtede aktiviteter under en ferie og er en af de mest udbredte måder at opleve en destination på. Den typiske vandreturist i Danmark er mellem 40 og 69 år og kommer fra Danmark eller Tyskland. Blandt turoperatører er der dog en oplevelse af, at vandresegmentet i løbet af de sidste godt 10 år er blevet bredere i den forstand, at vandring ikke længere er en special interest-aktivitet for nøjsomme friluftstyper eller pilgrimsvandrende.

"Vi startede i 2007, og dengang var vores kunder måske lidt mere sådan nogle, der vandrer rigtig meget og måske var med i en vandreforening. I dag er der nok mere en tendens til, at det er blevet bredere. Vandring er noget, alle kan, men det er måske også begrebet, der har ændret sig. Det er ikke så smalt længere, og det er blevet mere populært at komme ud i naturen. Vores vandrende kunder er faktisk en meget bred gruppe, både folk fra storby og provins, og aldersmæssigt er det ikke lige dem med små børn, men ellers alle, fra midt 40'erne og op."

Interview med Vagabond Tours

"Generelt er outdoor i vækst, også i udlandet. Specielt vandring – vi får mange henvendelser og spørgsmål om vandring. Vi vil gerne have udbygget det felt noget mere, og destinationerne efterspørger også, at vi kan markedsføre vandring noget bedre. Meldingerne fra destinationerne er typisk a la "tidligere var der 10 tilmeldte til den her vandretur, nu er der helt fyldt op og venteliste"

Interview med VisitNordjylland

Hvad er forskellen på en gåtur og en vandretur?

En vandretur er defineret som en gåtur på minimum 5 km. Knap halvdelen (46 pct.) af alle turister i Danmark har vandret mindst én gang under deres ophold.

48%

vandrer på deres ferie i Danmark.

"På Camønoen har vi flest kvinder i aldersgruppen mellem 40 og 65. De vil gerne overnatte på Bed & Breakfast og lignende. Men i oktober-november og januar-februar ser vi et lidt andet mønster med mandegrupper, der vandrer ruten og sover i bivuak og laver mad over trangia. Efter nogle dage i naturen slutter de turen af på en af restauranterne i Stege"

Interview med Møns Museum

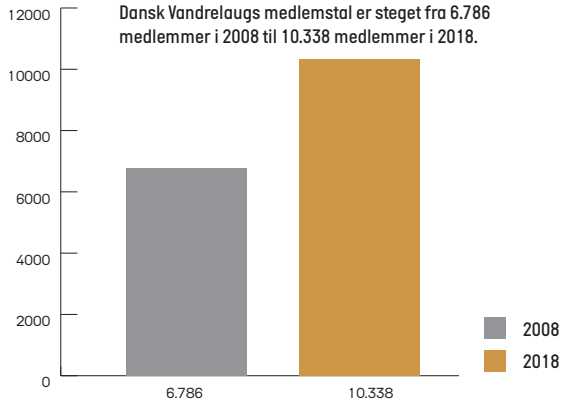

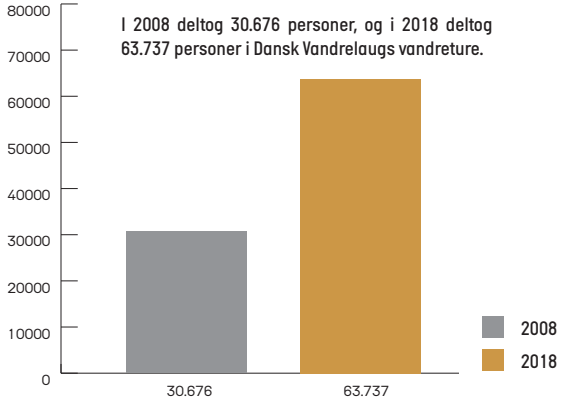

88 pct. af alle vandreture i Danmark finder sted som selvorganiseret aktivitet. Der er dog en stigning i de organiserede vandrere, som kan aflæses i Dansk Vandrelaugs stigende medlemstal. I 2008 havde de 6.786 medlemmer og i 2018 var de oppe på 10.338 medlemmer, svarende til en stigning på godt 52 pct. over 10 år. Dansk Vandrelaug har desuden oplevet en stigning i antallet af deltagere på deres vandreture; i 2008 deltog 30.676 personer, og i 2018 deltog 63.737 personer, svarende til en stigning på 107%.

Behov for rundture

Hærvejens etaper er - som mange andre vandre- og cykelruter - lagt an på vandring eller cykeltur fra A til B, men det er ikke længere primært sådan, de vandrende og cyklende turister og borgere bruger naturen. Udviklingen i brugernes adfærd viser, at der også er behov for flere korte rundtursmuligheder, gerne i forbindelse med de længere ruter. Der er i de seneste år etableret flere længere vandreruter i Danmark, og som noget relativt nyt kombineres disse ofte med mulighederne for at tage mindre rundture. Dette harmonerer godt med den typiske turists behov for at kunne gå eller cykle en rundtur, enten en kortere tur eller en dagstur med udgangspunkt i ferieboligen.

De 'hårde' vandrere

Typisk har man i diverse analyser af vandreturister skelnet mellem de 'hårde' vandrere, der går lange strækninger over flere dage og overnatter i shelters eller på herberg, og de mere 'bløde' vandrere, der går kortere eller længere rundture (typisk mellem 5 km og 20 km) med afsæt i deres feriebolig som nævnt ovenfor. De 'hårde' vandrere går lange dagsstrækninger hver dag på deres vandreferie (ca. 15-20 km i gennemsnit), og vandringen er det primære formål med turen. Denne vandreprofil passer på mellem 10 og 20 pct. af vandreturisterne i Danmark. De 'hårde' vandrere har ofte allerede vandret kendte ruter i udlandet og leder efter nye vandremuligheder. De har oftest mellem 5 og 7 overnatninger på deres vandretur, og de har et lavt gennemsnitligt døgnforbrug på 234 kr., hvilket hænger sammen med en mere primitiv overnatningsform. Til sammenligning har cykelturisterne i Danmark et døgnforbrug på 900 kr.[4]

De 'hårde' vandrere foretrækker, lige som alle andre, rolige, naturskønne ruter med høj oplevelsesværdi og god skiltning. Bedre end andre typer af vandrere kan de også leve med strækninger med lav variation i ny og næ, fordi de samlet set går så mange og lange strækninger, og fordi det at vandre er det bærende element i deres oplevelse.

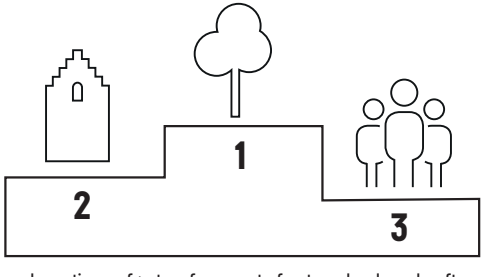

Vandrende motiveres først og fremmest af naturoplevelser, derefter af kulturelle oplevelser og til sidst af sundhed og socialt samvær. Kilde: Potentiale for Premium Oplevelser i Jylland, Danmark - Hærvejens Perler

4, Vandreturisme, Delanalyse - Aktiv tematurisme i Region Syddanmark, Teknologisk Institut og Jysk Analyse, 2014 og Cykelturismen i vækst, Ekspertgruppen for Cykelturisme, 2019

De 'lette' vandrere

De 'lette' vandrere går minimum 5 km en enkelt eller få gange i løbet af deres ferie. Deres primære formål med ferien er ikke at vandre, og de vælger ikke destination på baggrund af vandreruter. Denne profil dækker mellem 80 pct. og 90 pct. af vandreturisterne i Danmark.

Deres motiv for at vandre er at udforske og opleve en destination og dens natur, kultur og lokalsamfund. I den forstand er vandringen drevet af et ydre formål og dyrkes ikke for sin egen skyld. De vandrer helst rundture med udgangspunkt i deres feriebolig. Turenes gennemsnitslængde er 12-14 km og har en varighed på ca. fire timer - det vil sige en halvdagsvandring. Nogle vandrer selvfølgelig kortere eller længere. De fortrækker, at ruterne ikke er for krævende, da de ikke betragter sig selv som 'vandrere'. Ud over naturen nyder de muligheden for at 'tanke op' undervejs på nærliggende spisesteder.

En tredje type af vandrere er på vej frem

Men en tredje type vandrere er på vej frem i forbindelse med den generelle vækst i antallet af vandrende turister (danskere såvel som udlændinge) i Danmark. Her kalder vi dem for 'hårde komfortvandrere'. Og det er formodentlig dem, der bidrager til, at 89 pct. af de vandrende i dag booker deres overnatning forud. De vil stadig gerne gå lange strækninger af 2-3 dages varighed, men de vil også have et vist niveau af komfort og kvalitet i overnatning og forplejning. Typisk vil de orientere sig mod Bed & Breakfasts, campinghytter, kroer og hoteller i nærhed til ruten, eller de vil vælge en 'pakkeløsning' med bagagetransport, hvor de kan blive transporteret i bil eller bus mellem rute og overnatningsted, hvis nødvendigt.

Det betyder blandt andet, at herbergsmodellen for Hærvejens 27 herberger, hvor det ikke er muligt at booke overnatning på forhånd, ikke matcher behovet hos størstedelen af de vandrende. Det betyder ikke, at herbergerne ikke er en succes, for dels matcher de fint behovet hos de 'hårde' vandrende og kan tilbyde et lokalt og personligt værtsskab. Dels kan de spille en rolle for det lokale liv og øge bevidstheden omkring Hærvejen som et lokalt, stedbundent potentiale.

"Pausefaciliteter er irrelevante for langvandrerne. De sætter sig ned, når der er behov for det, og de går ikke én km til siden for en attraktion. Jo, måske Jellingestenene"
Interview med Herberger Langs Hærvejen

"Jeg har en fornemmelse af, at der er kommet flere luksusvandrere, at man planlægger sin rute og booker sig ind på et Bed & Breakfast, hvor standarden er en anelse bedre. I løbet af sæsonen i juni, juli og august vil de gerne leje sig ind i lejligheden, den har vi helt klart fået en voksende efterspørgsel på" **Interview med herbergsejer, som også udlejer en Bed &Breakfast-lejlighed**

"Vi har (i Danmark) meget få steder, hvor udviklingen udelukkende kan baseres på de hardcore udøvere, og vi skal derfor fastholde et strategisk fokus på at opbygge sortimentet til den brede og 'nysgerrige' gæstemålgruppe" **Handleplan for outdoor-turismen i Danmark 2020-2022**

89%

af de vandrende booker indkvartering forud for deres tur.

De 'hårde' vandrere

- går ca. 15-20 km om dagen på deres vandreferie
- vandring er det primære formål med turen
- efterspørger typisk ruter fra A til B
- overnatter gerne primitivt og går ikke op i kvalitetsforplejning
- udgør mellem 10 og 20 pct. af vandreturisterne i Danmark

De 'lette' vandrere

- går minimum 5 km en enkelt eller få gange i løbet af deres ferie
- vandring er én blandt flere ferieaktivteter
- efterspørger typisk rundture
- overnatter i samme feriebolig / er lokal beboer
- udgør mellem 80 pct. og 90 pct. af vandreturisterne i Danmark

De 'hårde komfortvandrere'

- minder om de 'hårde' vandrere i forhold til distancer, rutetyper og formål med at vandre, MEN:
- efterspørger overnatning og forplejning på et vist komfort- og kvalitetsniveau
- efterspørger pakkeløsninger med bagagetransport og overnatning

HVOR MANGE BRUGER HÆRVEJEN?

Der findes meget begrænset viden om, hvor mange brugere Hærvejen har. I dette afsnit har det derfor været nødvendigt at gøre brug af information som f.eks. antal hjemmesidebesøg og antal download af app.

De seneste par år har Hærvejens hjemmeside været velbesøgt. Hjemmesiden oplevede en stigning fra 60.107 besøgende i 2014 til 94.673 besøgende i 2015 og har ligget stabilt på ca. 110.000 besøgende de sidste fire år. Til sammenligning havde Camønoens hjemmeside i 2019 knap 70.000 besøgende.

For ca. 4/5 af de besøgende er det første gang, de besøger hjemmesiden, hvilket omvendt betyder, at kun ca. en femtedel af sidens brugere er genbesøg. Nogenlunde samme tal gør sig gældende for Camønoens hjemmeside. Brugerne besøgte i gennemsnit hjemmesiden i 3 min. og 13 sek i 2019, hvilket er en høj besøgstid for en hjemmeside. Til sammenligning har Camønoen en gennemsnitlig besøgstid over de sidste tre år på knap fire minutter. Hjemmesiden har størst aktivitet i sommermånederne med særlig forhøjet aktivitet i juli måned.

Juli er også den måned, hvor Hærvejens app har overvejende flest downloads. Den nuværende app, der blev lanceret i 2018, er downloadet 14.701gange de to første år (6.836 downloads i 2018 og 7.838 downloads i 2019).

App'en har siden lanceringen haft op mod 500.000 sidevisninger, hvilket indikerer høj aktivitet i søgen efter forskellige informationer. Sammenhængen mellem hjemmesidens lave andel af genbesøgende og den store sideaktivitet på app'en kan være en indikator på, at brugerne af Hærvejen efter første besøg på hjemmesiden skifter over til at bruge app'en som deres foretrukne platform for informationer, ruteplanlægning osv. Man må også formode, at de fleste folk, der downloader app'en, har stærke intentioner om at besøge Hærvejen. Omvendt kan man diskutere, om en konverteringsgrad fra hjemmesiden til app på 6,6 pct. af de hjemmesidebesøgende kunne være højere, og om brugernes forholdsvis lange ophold på hjemmesiden skyldes, at den i dag kan være lidt svær at finde rundt i.

Fra 2009 til 2019 steg antallet af herbergsovernatninger langs Hærvejen med i alt 1.862 overnatninger, fra 2.225 overnatninger i 2009 til 4.087 overnatninger i 2019. Antal overnatninger toppede foreløbig i 2016 med i alt 6.499 overnatninger. Andreas Blinkenberg, formand for foreningen Herberger Langs Hærvejen, vurderer, at faldende i 2017 og 2018 skyldtes dels en meget våd sommer og dels en meget varm sommer, hvor vejret for mange har været for ekstremt til vandring.

Besøgende på Hærvejens hjemmeside

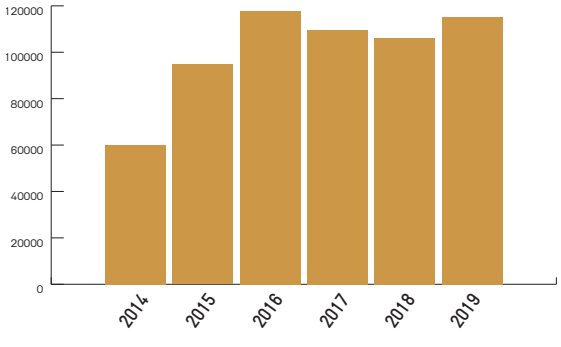

Herbergsovernatninger langs Hærvejen

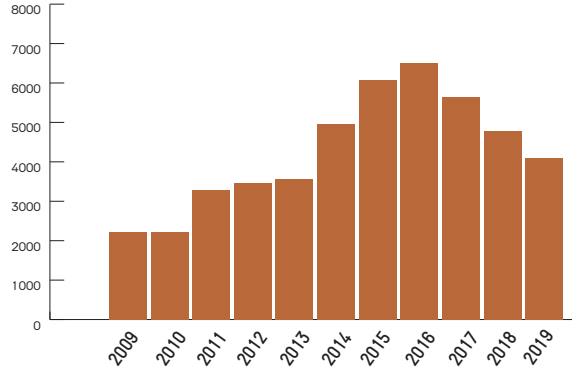

- Vagabond Tours oplyser, at de årligt sælger mellem 100 og 200 pakketure på Hærvejen, primært vandreture.
- Destination Hærvejen sælger det fysiske kortsæt 'Hærvejen – en guide til vandrere og cyklister'. Forlaget Legind oplyser, at der siden 2015 er solgt mere end 10.000 kort, fordelt over fire oplag.

KAPITEL 3

HÆRVEJEN I DAG

Hærvejen som fjernvandrerute og pilgrimsrute har meget at byde på i form af smuk natur og rige kulturhistoriske oplevelser. Men ruten har også udfordringer, som skal adresseres, hvis den skal klare sig i konkurrencen med andre europæiske vandrerruter. På nogle delstrækninger er der for meget asfalt og lokal trafik, kvaliteten af stiens underlag og skiltning svinger fra kommune til kommune, der er langt mellem butikker til indkøb, og der er få restauranter, kroer og caféer langs ruten.

Hærvejen byder på varierede landskaber og områder med meget forskellig karakter. Landskabet og naturen er definerende for den oplevelse, man som bruger af Hærvejen får, når man cykler, vandrer eller på anden måde er aktiv på Hærvejen. Varierede og attraktive landskaber, landskabelige attraktioner og udsigter har betydning for en rutes kvalitet.

Skabt af naturens og menneskets kræfter

Det jyske landskab er skabt af istids- og kystlandskabets udvikling, men er også i høj grad påvirket af mennesker gennem f.eks. agerbrug og skovdrift. Det giver en stor variation i landskabsoplevelsen langs hele Hærvejen.

Hærvejens kommuner har udpeget landskaber med særlig naturrigdom langs Hærvejen, og størstedelen af dem er landskabselementer fra istiden. F.eks. er Gudenåens udspring i Vejle Kommune, Hald Ege i Viborg Kommune og De Himmerlandske Heder i Aalborg og Vesthimmerland kommuner tre helt forskellige, istidsskabte landskabselementer. Landskabet ved Gudenåen er skabt af en tunneldal fra afsmeltningen af isen under sidste istid. Det storbakkede terræn omkring Hald Ege er skabt af dødis fra isens tilbagetrækning, og Hald Sø er opstået i et dødishul. De Himmerlandske Heder ligger på en smeltevandsslette fra istiden, men selve heden er skabt af menneskers påvirkning, da det åbne hedelandskab er et resultat af afbrænding eller afgræsning af tørv. På samme måde er f.eks. Rold Skov og Sommerlund Plantage begge naturområder med stor rekreativ værdi, som i højere eller mindre grad er under menneskelig påvirkning gennem skovdrift og -forvaltning. Endelig har agerbrug mange steder langs Hærvejen skabt store, åbne vidder, der fremhæver de bakkede istidslandskaber.

Istidens landskabsdannelse

Den sidste istids (Weichsel istiden) påvirkning af landskabet inddeler Jylland i tre geografiske områder med forskellige landskabelige særpræg. Hærvejen bevæger sig op mod Viborg langs den jyske højderyg, som er skabt af isens hovedstilstandslinjen, som markerer isens maksimale udbredelse under seneste is-

tid. Hovedstilstandslinjen går fra Padborg over Viborg og over til Bovbjerg. Området omkring linjen er domineret af randmorænelandskab, som er karakteriseret ved stejle israndsbakker, der overvejende består af sand og grus og er derfor mindre egnede til landbrug. Fra Viborg bevæger Hærvejen bevæger sig tværs over morænelandskabet i område 2, og ind over område 3, hvor landskabet er dannet på hævet havbund.

Område 1 Vest for hovedstilstandslinjen er landskabet domineret af smeltevandsletter og bakkeøer fra næstsidste istid (Saale-istiden) og er overvejende fladt. Dette ses bl.a., når man vandrer fra Haderslev til Vojens, idet størstedelen af strækningen går over smeltvandsslette og hen over enkelte bakkeøer. Fra Vejen til Jelling går Hærvejen igen gennem område 1, men her er der flere bakkeøer, og terrænet opleves mere varieret.

Område 2 Øst for hovedstilstandslinjen har isen skabt et småbakket bundmorænelandskab. Diagonalt på hovedstilstandlinjen har smeltevand gravet sig gennem landskabet, og skabt tunneldale. På ruten fra Jelling til Silkeborg bevæger Hærvejen sig tværs over flere ådale i et bakket terræn med mange søer og åer. Nogle områder er formet af dødis, som har skabt mere uregelmæssige jordbundsforhold og et mere storbakket terræn. Dette ses på strækningen mellem Silkeborg og Viborg og mellem Hobro og Aalborg.

Område 3 Her er landskabet domineret af marine aflejringer på hævet havbund, fordi store landområder har været oversvømmet i afsmeltningsperioden. Området er overvejende fladt, men også karakteriseret af bakkede landskaber skabt af kysterosion og flyvesand, som det er tilfældet i Jammerbugt og Hjørring kommuner. Området omkring Vendsyssel blev ikke oversvømmet, så Hærvejens østlige vandrerute og cykelrute bevæger sig i Brønderslev og Frederikshavn kommuner, ind over et småbakket morænelandskab med lokale variationer.[5]

Hovedstilstanslinjen (Weichsel istiden)

5: 'Naturen i Danmark – Geologien', Kaj Sand-Jensen, Gunnar Larsen

DEN FYSISKE RUTE

Afmærkning, vejvisning, underlag, støttefaciliteter, ruteføring, variation og oplevelser langs ruten er afgørende parametre, når man vurderer en rutes kvalitet. De forskellige certificeringsordninger har forskellige kriterier og niveauer for, hvordan en rutes kvalitet måles, og der er ikke ét facit. Men det kan bruges som inspiration til, hvilke aspekter, der betyder noget for en rutes kvalitet.

De enkelte kommuner har gennemført en screening af Hærvejens beskaffenhed og potentialer baseret på et ensartet spørgeskema. Der er ikke indberettet data for alle kommuner, og der kan være forskel i opgørelsesmetoder. De følgende konklusioner skal ses i det lys, men de giver en indikation af selve rutens beskaffenhed og støttefaciliteter.

Screeningen viser overordnet, at der er meget varierende kvalitet i Hærvejens grundelement, dvs. selve stien/ruten. Det afspejler også, at der ikke er en fælles minimumsstandard for en række væsentlige kvalitetsparametre på tværs af de 15 kommuner, som ruten løber igennem.

Underlag

En rutes underlag har stor betydning for oplevelsen og funktionaliteten og dermed kvaliteten. Hærvejens vandre- og cykelrute har varierende underlag. Asfaltvej udgør på begge ruter den dominerende belægning, hvilket ikke er attraktivt for de vandrende, hvorimod asfalt som belægning er at foretrække for de cyklende, så længe det ikke asfalt på en stærkt trafikeret vej. På vandreruten er 35 pct. af ruten på asfaltvej, mens kun 18 pct. og 14 pct. er på hhv. trampesti og markvej/skovvej. Aabenraa, Vesthimmerland, Brønderslev, Viborg og Rebild kommuner har de længste strækninger med asfalt (ca. 20 km i hver kommune), mens Jammerbugt Kommune har den længste andel med trampesti og mark/skovvej med i alt ca. 44 km.

På cykelruten er 54 pct. af ruten på asfaltvej, mens cykelsti med asfalt udgør 21pct. Særligt i Aabenraa, Frederikshavn og Mariager kommuner er der meget rute med asfaltvej, mens den længste andel af cykelsti findes i Vejen (16,6 km).

Belægning - Vandrerute

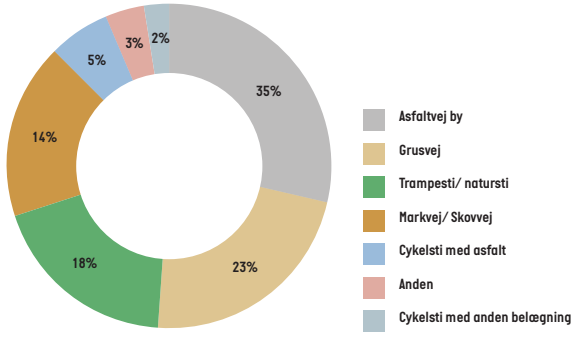

Belægning - Cykelrute

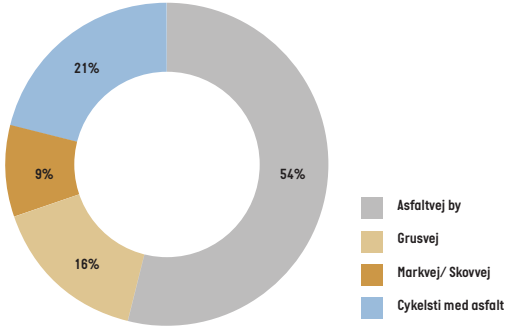

Trafikintensitet

Ca. halvdelen af vandreruten løber på strækninger, hvor der ikke er motoriseret trafik, mens den anden halvdel er på strækninger med trafik i varierende intensitet, 36 pct. er med lav intensitet (under 300 biler i døgnet), men 12 pct. af strækningen er jævn eller intensiv trafik. Særligt i Vejen, Hjørring, Aabenraa og Jammerbugt Kommuner er de længste strækninger med jævn eller intensiv trafik, mens strækninger med intensiv trafik (over 1000 biler i døgnet) udgør en procentvis stor andel af kommunens strækning af Hærvejen i Vejen (21pct.), Hjørring (17 pct.) og Aabenraa (12 pct.).

Cykelruten deler i langt højere grad forløb med motoriseret trafik. Her er det kun 12 pct. af ruten der er uden motoriseret trafik. 36 pct. af ruten forløber på steder med over jævn eller intensiv trafik. Særligt i Mariagerfjord og Aabenraa Kommuner er der lange strækninger med jævn eller intensiv trafik, mens strækninger med intensiv trafik (over 1000 biler i døgnet) udgør en procentvis stor andel af kommunens strækning af Hærvejen i Ikast-Brande (58 pct.), Brønderslev (34 pct.) og Vejen (26 pct.)

Pausesteder

Der er stor variation i antallet af og faciliteter på pausesteder i de forskellige kommuner.

På vandreruten er borde-bænke, affaldsstativer og infotavler de mest udbredte faciliteter, mens shelters, ly og toiletter (muld eller med vandskyld) er de faciliteter, der er færrest af. På cykelruten er der en mere jævn fordeling af facilitetstyper.

Et pausested kan rumme en eller flere faciliteter. Der er identificeret 129 pausesteder på vandreruten fordelt på de 11 kommuner, der har screenet dem, svarede til i alt 478 km af vandreruten. Faciliteter kan

Trafik på Hærvejen - Vandrerute

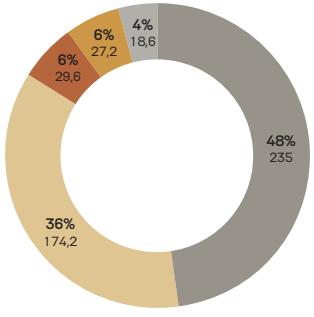

Trafik på Hærvejen - Cykelrute

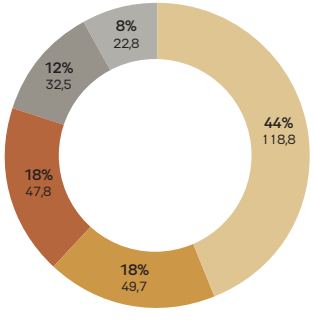

- Ikke oplyst
- Ikke benyttet af motoriseret trafik
- Under 300 køretøjer
- 300-1000 køretøjer
- Over 1000 køretøjer

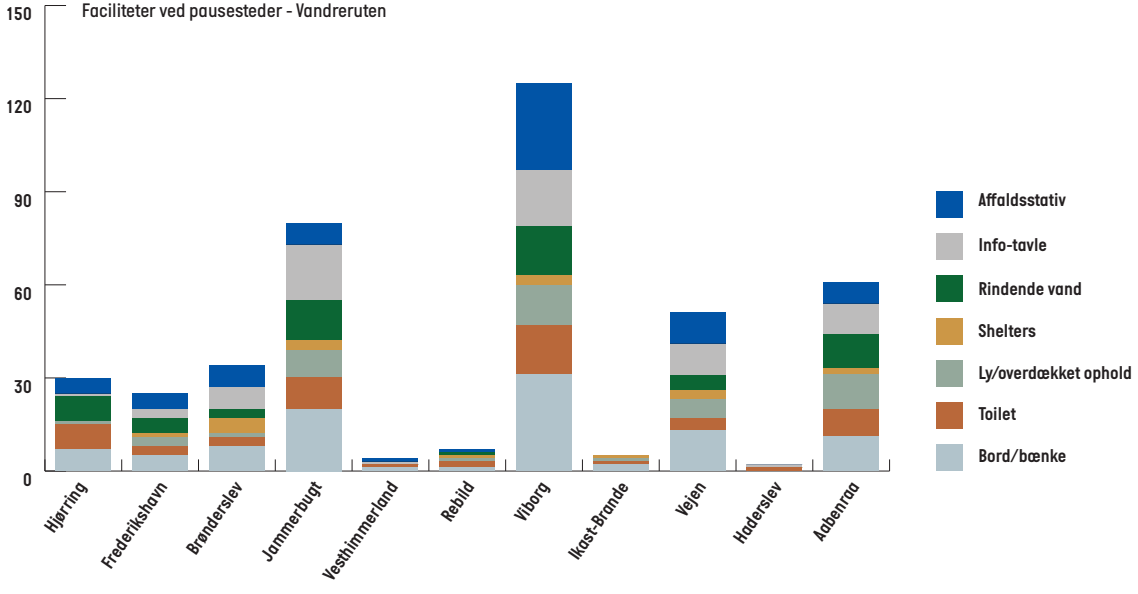

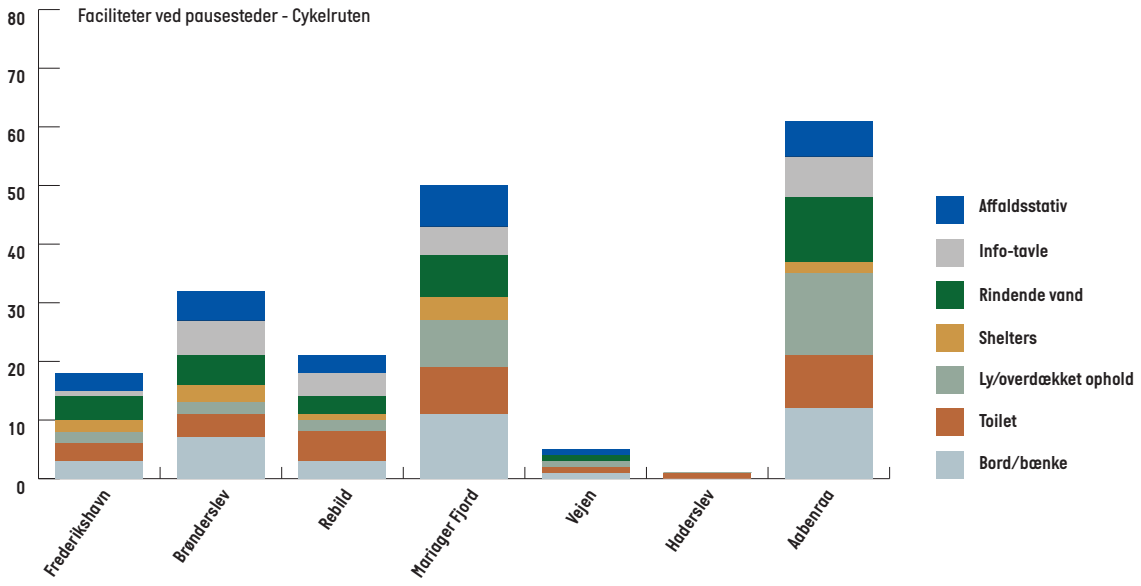

være bord-bænke, toilet, ly, shelters, rindende vand, info-tavler og affaldsstativer. I gennemsnit er der 3,7 km mellem hvert pausested på vandreruten. Det dækker dog over en stor variation. Hvor der i Viborg Kommune er et højt antal faciliteter og i gennemsnit 2 km mellem hvert pausested, så er der i Vesthimmerland Kommune kun et enkelt pausested på 60 km strækning.

For cykelruten er der identificeret 54 pausesteder, fordelt på 9 kommuner* svarende til 311 km af cykelrutens forløb. I gennemsnit svarer det til 5,8 km mellem hvert pausested. Dette dækker igen over en stor variation - hvor der i Aabenraa Kommune er et højt antal faciliteter og i gennemsnit 2,6 km mellem hvert pausested, er der i Vejen Kommune kun et enkelt pausested på 45 km strækning.

Ruteafmærkning

11 kommuner har opgjort antallet af skilte på hhv. vandre- og cykelruten. Antallet af skilte pr. km varierer mellem 3,5 og 5,1 skilte pr. km. På cykelruten er spændet lidt større med mellem 1,5 og 4,8 skilte pr. km.

Ønsker om ruteomlægning

I alt har 9 hærvejskommuner angivet, at de ønsker at få omlagt **i alt 24 strækninger** langs Hærvejsruten. Der er tale om Ikast-Brande, Brønderslev, Jammerbugt, Haderslev, Hjørring, Vesthimmerland, Mariagerfjord, Vejen og Aabenraa.

Det svarer til i alt 90 km omlægning. (Der er kun angivet km for 20 af de 24 strækninger). Tre strækninger på i alt 21,3 er cykelrute. Motivet for omlægning er for alle tre strækninger at føre cykelruten væk fra tung eller farlig trafik. 17 strækninger 68,55 km er vandrerute. Motiverne for omlægning er her overvejende at føre vandreruten væk fra veje og monotone strækninger og forbi oplevelsesrige landskaber, attraktioner eller faciliteter. Dansk Cykelturisme har i deres kortlægning af Hærvejens nordlige cykelrute (fra Funder Kirkeby til Frederikshavn i april 2019) desuden formuleret nogle generelle anbefalinger til rutens forbedring, som kan tages med videre særligt i Brønderslev og Mariagerfjord kommuner, hvor der har været ønsker om cykelruteomlægninger:

- At få koordineret skilteprincip og -kvalitet på tværs af kommunerne.
- At få forbedret de strækninger, hvor ruten går på løst underlag.
- At lave ruteomlægninger, så ruten går ind til flere byer.
- At lave ruteomlægninger, så nogle af skovstrækningerne undgås.

MOTIVER FOR RUTEOMLÆGNINGER I TAL

Omlægning af rute væk fra vej

Fem af omlægningerne handler om at føre ruten væk fra vej, i alt 7,35 km (to har ikke angivet km). Alle på vandreruten.

Omlægning af rute væk fra trafik

Seks handler om at undgå tung trafik, i alt 25,6 km (to har ikke angivet km). Heraf løber de 21,3 km. på cykelruten.

Omlægning af rute mod attraktioner eller faciliteter / væk fra monotone strækninger

12 nye ruteføringer handler om at føre ruten væk fra monotone strækninger, i alt 52,9 km. En af disse strækninger er på cykelruten, og her er km ikke angivet. De andre er på vandreruten.

Omlægninger, begrundelse ikke angivet

3 omlægninger på 4 km i alt. Alle på vandreruten.

* Ikast-Brande og Viborg har opgivet pausesteder for cykelruten, men ikke specificeret faciliteter. Derfor fremgår der kun 7 kommuner i tabellen.

OVERNATNING OG FORPLEJNING

Muligheder for at overnatte, spise, tanke op af fornødenheder og service er afgørende for de længere vandre- og cykelture, som strækker sig over flere dage. Særligt de nyere typer af vandrere efterspørger tilbud af en vis kvalitet og med tilknyttet service. I forhold til niveauet af service og støttefaciliteter langs andre europæiske vandreruter savnes der på Hærvejen mulighed for transport af bagage, overnatningsmuligheder af en vis standard, flere spisemuligheder tættere på ruten m.m.

Overnatnings- og spisesteder

Screeningen har identificeret overnatnings- og spisesteder i otte kommuner langs vandreruten i en afstand på op til 2 km fra ruten. For de øvrige kommuner er der ikke indberettet data. Det tegner derfor ikke et fuldt billede, men giver dog en indikation af faciliteterne.

Der er i alt 46 overnatningstilbud med en væsentlig overvægt af primitive overnatningstilbud. Udbuddet af spisesteder er begrænset med 22 tilbud fordelt jævnt fra take away til egentlige restauranter. Herudover kommer ruten tæt forbi byerne Frederikshavn, Vojens, Hirtshals, Lønstrup, Blokhus-Hune, Slettestrand og Fjerritslev i de otte kommuner, hvor der er et større udvalg af spisesteder og overnatninger.

Screeningen har identificeret overnatnings- og spisesteder i syv kommuner langs cykelruten i en afstand på op til ca. 5 km. For de øvrige kommuner er der ikke indberettet data.

Der er i alt 31 overnatningssteder, med en overvægt af primitive overnatningsmuligheder. Der er med 44 spisesteder væsentlig flere spisesteder i tilknytning til cykelruten end til vandreruten. Herudover kommer ruten tæt forbi byerne Frederikshavn, Vojens, Arden og Hobro i de syv kommuner, hvor der er et større udvalg af spisesteder og overnatninger.

Screening underbygger pointer fra interviewene om, at der er en overvægt af primitive overnatningstilbud. Interviewene peger på, at der er en udfordring med et lavt service- og kvalitetsniveau, som ikke matcher de nye typer af brugere. Bl.a. kører Vagabond Tours flere steder deres gæster frem og tilbage fra Hærvejen til god overnatning, som ligger for langt væk på gåben.

Vandreruten - 8 kommuner

Overnatningsteder				Spisesteder			
Hotel	B&B	Camping	Primitiv	Restaurant	Kro	Take-away	Café
5	17	6	18	6	4	7	5
I alt = 46				I alt = 22			

Cykelruten - 7 kommuner

Overnatningsteder				Spisesteder			
Hotel	B&B	Camping	Primitiv	Restaurant	Kro	Take-away	Café
6	9	0	16	15	4	12	13
I alt = 31				I alt = 44			

"Den største svaghed på Hærvejsruten er overnatning og forplejning. Man kan ikke forhåndsreservere herbergerne, og så kan man som bureau ikke udbyde det. Og der følger jo ikke rigtig noget med, når man overnatter dér; det er uden værter og betjening, og så står man der og skal have morgenmad og aftensmad til sine kunder, og nogle af herbergerne har kummefrysere og en mikroovn, og det er ikke lige det segment, vi har fat i. Nogle gange laver vi en transfer, det vil sige, at vi kører folk 5 km til overnatning og tilbage til ruten igen." **Interview Vagabond Tours**

BRANDING, PR OG KOMMUNIKATION

Svagt brand – men med potentiale

Én af de væsentligste udfordringer, som påpeges af kommuner og andre nøgleaktører hele vejen rundt, er, at Hærvejen som vandre- og cykelrute ikke er særlig kendt. Nok kender mange Hærvejen-navnet, men for mange rejser det flere spørgsmål end det giver svar: Er det en vandre- og/eller cykelrute? Hvor løber den overhovedet? Hvorfor hedder det mon Hærvejen? Og ikke mindst: hvilke oplevelser kan man forbinde med Hærvejen?

Tilbage i 2014 blev der i regi af projektet "Hærvejen – en international destination for cykel- og vandreturisme" udviklet et pay-off for Hærvejen – Find your moment - samt en noget bred brandvision:

Hærvejen giver unikke oplevelser via individuelle intense øjeblikke inden for rammerne "natur, kultur, historie, autenticitet, ro & fordybelse, motion & sundhed og den fysiske vej."

Mens det fælles brand nok er rummeligt nok til den lange Hærvej og de mange oplevelser undervejs, så er den samtidig også så bred, at den ikke afspejler en identitet og giver billeder på nethinden på samme måde som fx den meget faktaorienterede "Gendarmstien – 84 kilometer kystnær vandrerute langs den dansk-tyske grænse", den mere følelsesladede "Camønoen – kongerigets venligste vandrerute" eller den med det tydelige endemål "Camino de Santiago – The Pilgrimage Routes to Santiago de Compostela".

Derudover skinner pay-off og brandvision igennem med forskellig kraft, alt efter om man i dag orienterer sig på det officielle kort-materiale og hjemmeside eller på de flere forskellige Visit-sider, der i dag formidler Hærvejen. Noget, der vidner om en både begrænset og forskelligartet forankring af det fælles brand blandt de 15 kommuner og visit-organisationerne.

Men Hærvejen har samtidig et helt unikt udgangspunkt for at opbygge en stærk fælles kernefortælling og brand med afsæt i den stærke historie, den varierede jyske natur og koblingen til resten af Europa:

- **Den historiske hærvej:** Hærvejen går tilbage til oldtiden og særligt middelalderen, hvor et fletværk af vejstrøg i nord-sydgående retning var hovedfærdselsåren gennem Jylland for handlende, pilgrimme og i mindre grad tropper og armeer i forbindelse med forskellige slag og krige.

- **Et tværsnit af de jyske landskaber:** Oprindeligt løb vejen/vejene nogenlunde på den jyske højderyg og fulgte dermed "de tørre fødders princip". At færdes langs Hærvejen er en rejse i det jyske landskab: fra det flade Sønderjylland, over Kongeåen, de midtjyske bakker og ådale langs den jyske højderyg og de store skove, der begynder at fylde mere og mere syd for Viborg. Nordvest for Viborg krydser man Limfjorden og vandre langs kystlinjer og gennem klitplantager og hyggelige kystbyer. Nordøst for Viborg går man gennem Aalborg til Frederikshavn og vandrer undervejs på sletter, gennem skove og åbent land.

Foto: Hærvejen

- **Hærvejen som del af en europæisk pilgrimsrute:** I middelalderen valfartede danske, norske og islandske pilgrimme ned gennem Jylland til de store pilgrimsmål: Jesu grav i Det hellige Land, apostlen Peters grav i Rom og Sankt Jakobs grav i Spanien (Santiago de Compostela). Sådan forbandt Hærvejen Danmark med resten af Europa indtil reformationen, hvor pilgrimsvandringer blev bandlyst. Dermed er Hærvejen Danmarks ældste pilgrimsrute.

Hærvejen – en hjemmeside og en app med for meget på menukortet

Hærvejen har både en hjemmeside og en app. Formålet er at formidle information om de mange oplevelsesmuligheder med mere, som ruten byder på – og dem er der mange af. På den måde er der et godt og informativt udgangspunkt for formidling af Hærvejen, da der er opbygget en digital infrastruktur med mange interessante lag i app'en og og over 4.500 datapunkter fra GuideDanmark. Men et kort som dette kan desværre ikke stå (næsten) alene. Med 933 attraktioner, 198 aktiviteter og 112 begivenheder at vælge imellem på app'en drukner den potentielle besøgende i information, længe før vandrestøvlerne er snøret. App'en er et fint redskab, når man allerede er undervejs og skal have hjælp til vejvisning eller orientere sig efter oplevelser i et afgrænset område, og den er da også blevet downloadet over 14.000 gange siden 2018, hvor den blev lanceret. Men der mangler en vigtig funktion for vandrere og cyklister, nemlig afstandsgengivelse, og at tilbud langt fra ruterne med fordel kan sorteres fra.

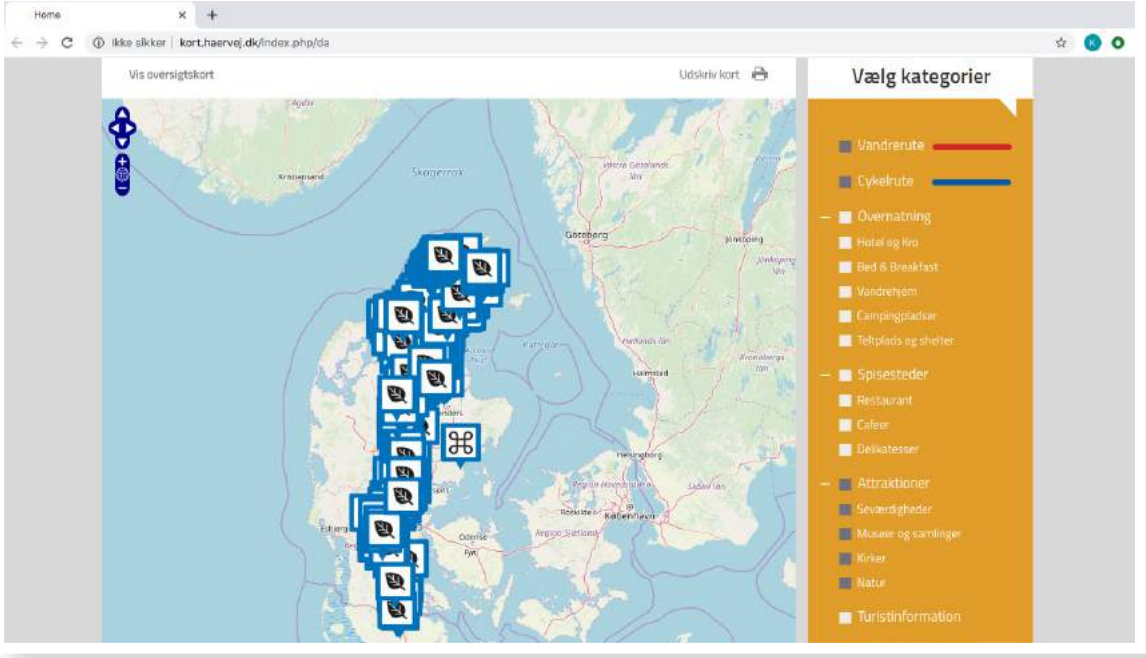

Kort fra Hærvejens hjemmeside

Som en første indgang til Hærvejen er både app og hjemmeside en overvældende oplevelse at blive mødt med. Det kan sagtens lade sig gøre at planlægge en spændende tur, som er tilpasset ens præferencer for oplevelser med afsæt i hjemmeside og app, men det kræver en vis indsats af brugeren. Og det kræver et forhåndskendskab til de mange valgmuligheder og stednavne, når Hærvejen er brudt ned i over 20 vandreetaper og lidt færre cykeletaper uden, at man samtidig kan orientere sig i kortet over Hærvejen. Brugeren udfordres således af, at indholdet ikke er prioriteret i tilstrækkelig grad, lige som vekselvirkningen mellem overblik og detaljer opfattes som forvirrende. Desuden vil der straks melde sig spørgsmål om overnatning, forplejning og evt. (bagage)transport, hvilket kræver en større arbejdsgang at finde på hjemmesiden. Hvor får man et samlet overblik over mulighederne, og hvad den enkelte etape har at tilbyde? Hvad kan man se undervejs? Er der kun den ene shelterplads på den pågældende rute, eller kan man overnatte andre (og måske mere bekvemme) steder? Hvor hård er turen at gå? Hvor kan man gå i ly, hvis det regner? Hvor kan man få mad? Og hvor er den nærmeste cykelsmed, hvis cyklen punkterer?

Informationsmængden er for stor, utilpasset brugerens faktiske behov, og der mangeler en klart kommunikeret tematisering af delforløb og etaper, som kan folde Hærvejens oplevelser ud for brugeren. Det skal være nemmere at planlægge, hvor det lige nu føles uoverskueligt. En bruger beskriver det som 'at løbe rundt i blindgyder'. (Det skal nævnes, at der i sekretariatet er en opmærksomhed på dette og at hjemmesiden er under revidering, dog med begrænset tid og kommunikationskompetencer til rådighed.) Og det er en overvejelse værd, om man - via et mere indbydende visuelt udtryk og/eller tematiserede oplevelser og ture

(fx Snapseruten, 'Den Hårde Tur', Blomsterruten, Begynderruten, Pilgrimsturen eller lign.) - i højere grad kan invitere til at gå på opdagelse på sitet og lade sig inspirere og begejstre, inden turen går ud i virkeligheden.

En medarbejder i en visit-organisation langs Hærvejen nævner, at vedkommende er glad for Hærvejen. For der er et potentiale i, at det er en cykel- og vandrerute, der dækker flere af destinationerne, og derfor var den det oplagte valg til en cykelkampagne i Tyskland: "Jeg kiggede på Hærvejens hjemmeside, men den var for uoverskuelig. Hvis man kigger på 'Hærvejen på cykel', er der nogle uoverskuelige inddelinger af ruten. Det ville være federe, hvis man selv kunne vælge sit til-og-fra sted. Eller nogle klarere koncepter. En cykeltur på 200 km er lang, hvis man bare skal køre ligeud. Hvad kan man se undervejs? Hvor kan man gøre stop? Jeg savnede salgbare rutebeskrivelser, lækre billeder osv. – snarere end bare det lidt uoverskuelige kort, man kommer ind på, når man vælger "spis, sov, oplev" på hjemmesiden."

Mindre markedsføringstiltag

Der er i foreningen Destination Hærvejen ikke egentlige markedsføringsmidler, så kommunerne/visit-organisationerne skal selv skyde penge i markedsføringskampagner. Destination Hærvejen tager hvert år initiativ til at holde et møde med destinationerne om deres ønsker til markedsføringsarbejde i den kommende sæson. Derefter koordinerer foreningen indsatsen. Ligesom det er tilfældet, hvis medier tager kontakt. Mette Wessel Fyhn, koordinator i Destinations Hærvejen, forklarer:

"Det bliver mest til noget dér, hvor kommunerne i forvejen er vant til at arbejde sammen: Tre-fire kommuner går sammen, bliver enige om en kampagne for Hærvejen og hvilket marked, de vil rette sig imod, fx vandring eller cykling, magasiner eller messer. Så hjælper jeg med koordinering og kontakt, men destinationsselskaberne skal betale. Der har været to af den slags kampagner, siden vi startede i 2017. Men jeg fornemmer interesse fra flere nu."

Gennem de senere år har der, bl.a. på initiativ af VisitViborg, VisitVejle og tidligere Hærvejs-udviklingsprojekter været arrangeret presseture for bl.a. danske og norske aviser, bloggere, m.m. At kendte ansigter på Hærvejen har en effekt vidner besøgstallet på Hærvejens hjemmeside om – det eksploderede i dagene efter d. 27. december 2016, hvor DR sendte et program med Thomas Helmig og Anders Agger, der vandrede på Hærvejen. Sådanne enkelte events fungerer godt som landsdækkende markedsføringstiltag, der effektivt sætter spot på Hærvejen. Men på den anden side af 'bølgetoppen' i december 2016 flader kurven over besøgstal hurtigt ud igen. Pointen er selvfølgelig, at disse events ikke kan stå alene, men skal følges op af en god grundformidling og en rute af høj kvalitet, så øjeblikkets opmærksomhed konverteres til en blivende interesse. Dog er de vigtige elementer i at kick-starte opmærksomheden.

Events, der skaber fokus på Hærvejen

Flere af hærvejskommunerne påpeger det potentiale, der er i, at events kan skabe opmærksomhed omkring og fællesskabsfølelse på tværs af Hærvejen.

Der findes allerede to større events på Hærvejen: **Hærvejsløbet og Hærvejsmarchen.**

DGI Hærvejsløbet er Danmarks største motionscykelløb. Hvert år afholdes det på strækningen mellem Flensborg og Viborg over syv dage. Det er muligt at deltage på landevejscykel og MTB, og som noget særligt i 2020 er der tilføjet to etaper med fokus på 100 års jubilæet for Sønderjyllands genforening til resten af Danmark. Der lægges vægt på holdkørsel, socialt samvær og oplevelser, snarere end tidstagning. Hvert år er over 700 frivillige fra en række jyske foreninger engageret i afviklingen af løbet.

Hvert år har der været øget tilslutning til løbet, og i 2020 forventes 6000 deltagere. 2700 er landevejscyklister og 3300 er moutainbikere. I år er det første gang, at det er tippet, så der er flere MTB end landvejscyklister, sidste år var de ligeligt fordelt og før det har landevejscyklisterne domineret.
Projektlederen for DGI Hærvejsløbet fortæller: *"MTB-ruterne er midlertidige. Det skyldes, at de kører gennem lodsejeres private grunde, og der er kun givet tilladelse i perioden omkring løbet. Men det kunne blive enormt populært, hvis MTB-ruter på Hærvejen kunne blive et helårstilbud."*

Hærvejsmarchen er en årlig vandring, som afholdes langs Hærvejen i og omkring Viborg. Hærvejsmarchen foregår over to dage og tilbyder en- og to-dags vandringer, hvor deltagere kan vælge mellem 11 forskellige rundture på mellem 5 og 45 km. Der er forskellige march-typer, bl.a. Karnevalsmarchen, Børnemarchen, Pilgrimsvandringen og Ungemarchen. Eventet blev afholdt første gang i 1969 og er en del af den internationale vandreforening IML Walking Association. Hærvejsmarchen er Nordeuropas største IML-march og runder omkring 10.000 deltagere fra 25 forskellige lande. Hærvejsmarchen har omkring 350 frivillige hjælpere.

Begge events har en imponerende tilslutning, om end de begge falder på sidste weekend i juni. Dermed forpasses muligheden for at tiltrække flere gæster på flere tidspunkter i ydersæsonerne.

Mens Hærvejsløbet gør brug af og synliggør en stor del af Hærvejen (fra Flensborg til Viborg), så finder Hærvejsmarchen kun sted i og omkring Viborg. Aalborg Kommune foreslår da også: "Der er behov for udvikling af events, fx en samlet Hærvejsmarch på tværs af alle kommuner". Også kommuner som Brønderslev stemmer i med et ønske om at udvikle events, der sætter fokus på Hærvejen.

Spørgsmålet er også, om events endnu mere målrettet kunne bruges til at synliggøre cykel- og vandremulighederne på Hærvejen. Som DGI Hærvejen siger: "Vi fokuserer på, hvordan foreningsdanmark kan løse og løfte opgaver. Derfor er vi ikke så optaget af selve Hærvejsruten, og hvordan den bruges resten af året." Dermed fokuserer DGI også på det, de gør bedst, men der kunne være et potentiale til, at visit-organisationere brugte events som anledning til at promovere Hærvejens tilbud resten af året.

"Tænk hvis hele Hærvejen fra nord til syd havde den samme event på samme dag. Det kunne der være noget format over."

Interview med Haderslev Kommune

Foto: Hærvejsmarchen

KAPITEL 4

ORGANISERINGEN BAG HÆRVEJEN

ANALYSE AF DEN NUVÆRENDE FORANKRING OG ORGANISERING

Der har gennem årene været gennemført flere tidligere udviklingsprojekter omkring Hærvejen, som i forskellig grad har tilvejebragt den ønskede udvikling. Nogle projekter er lykkedes med at skabe blivende resultater, som f.eks. etableringen af herberger langs Hærvejen, udvikling af ny hjemmeside og app samt videreførelsen af ruten i Nordjylland. På andre projekter er det mere uklart, hvor stor en del af projektets indsatser, der er blevet til noget, er lykkedes med en permanent forankring eller er gået i sig selv igen.

Som et eksempel kan nævnes projektet 'Hærvejen – et moderne oplevelsesrum med historiske rammer' fra 2008-11, hvor resultaterne er beskrevet som en hjemmeside på flere sprog, et interaktivt kort, nye skilte langs Hærvejen, informationstavler, en guidebog, prospekter på otte oplevelsesrum, en Hærvejskonference og events til at fremme Hærvejen.

Det har i foranalysen været svært at finde information om, om de omtalte otte oplevelsesrum er blevet realiseret, herunder fordi det var svært at finde frem til nogen, der kendte til prospekternes videre skæbne, men tilsyneladende er de aldrig blevet realiseret.

Projektet resulterede også i en ny brandvision for Hærvejen – 'Find your moment', som er nærmere beskrevet i det foregående afsnit. På en workshop med Hærvejens bestyrelse i starten af foranalyseprocessen blev det klart, at ikke alle medlemmer om bordet kendte til eksistensen af denne brandvision.

Kendetegnende for de mange projekter er, at de på skift har været forankret i forskellige organisationer: enkelte visit-organisationer, kommuner og regioner. Der har været skiftende projektledere og rådgivere, og der er sket et videnstab, fordi relativt mange personer har været inde og ude igen af de forskellige projekter i årenes løb, uden at der er sket den nødvendige vidensoverlevering.

Det samlede billede tyder på, at flere af projekterne og deres resultater har haft en tvivlsom blivende effekt, trods gode intentioner og ambitiøse projekter, der har adresseret relevante problemstillinger med indsatser omkring skiltning, branding, kompetenceudvikling af turismeaktører, markedsføring, events m.m. Det skal dog her nævnes, at foranalysen ikke har haft til formål at gennemføre en egentlig evaluering af de forskellige projekter.

Personbåret forankring gør samarbejdet skrøbeligt

Foreningen bag Destination Hærvejen er første skridt på vejen til et styrket samarbejde og en koordineret udvikling af hærvejsruten. Foreningens sekretariat driver i dag det samarbejde under de forudsætninger, som de begrænsede midler opstiller. En stor udfordring er, at Hærvejssamarbejdet er meget personligt hægtet op på de enkelte medlemmer i bestyrelsen. Og blandt disse medlemmer er ejerskabet stort, men det kan være svært med den nuværende bestyrelsessammensætning at skabe den nødvendige politiske forankring og opbakning lokalt i kommunerne. Og den personbårne forankring gør samarbejdet sårbart i forhold til at sikre kontinuitet og minimere videnstab.
Samtidig er der mangel på ressourcer og en bredere vifte af kompetencer i sekretariatet for Destination Hærvejen, som længe har bestået af én halvtidsansat, og meget har været fokuseret på mere driftsmæssige opgaver.

Hærvejen er ikke top-of-mind i alle kommuner

Hærvejen er langt fra det, der ligger øverst i bunken hos kommunerne, når man spørger ind til deres udviklingsfokus og potentialer. Ofte har de langt større fokus på andre lokale eller regionale brands, attraktioner og destinationer, og Hærvejen er enten forholdsvis ukendt i den lokale kontekst eller bliver betragtet som løftestang for andre projekter. Udfordringen i den forståelse er, at Hærvejen som brand og oplevelsesprodukt har brug for selv at blive 'stivet af', før den kan fungere som løftestang for andre ting. I dag er den som brand ikke stærk nok til at trække en udvikling med sig, men den har et stort potentiale til at blive det.

Den svage lokale, politiske forankring skinner igennem hos flere af kommunerne i form af en bekymring for at involvere sig økonomisk og politisk i et tværgående Hærvejsprojekt, der så efterfølgende mister opbakning i de andre kommuner.

"Det er katastrofalt, hvis nabokommunerne falder fra ift. et fælles Hærvejsprojekt."

Interview med kommune

"En grundlæggende forudsætning er, at man lykkes med det samlede Hærvejsprojekt på tværs af kommuner. Én for alle og alle for én."

Interview med kommune

Foto: Hærvejen

Kommunerne har i foranalysen peget på følgende løsningsforslag i forhold til den fremtidige organisering af Hærvejssamarbejdet, og der var stor enighed på tværs om, hvad der skal til, for at løfte samarbejdet:

Politisk forankring hos borgmestre og i udvalg

- Alle kommunerne peger på, at Hærvejssamarbejdet bør forankres hos borgmestrene.
- Det er vigtigt, at hovedprojektet er politisk forankret i de enkelte kommuner, og også involverer de nye destinationsselskaber.
- Formen for den politiske forankring kan være en bredt sammensat bestyrelse, der bringer borgmestrene tættere på processen end i dag.
- Samarbejdet skal også forankres i de rette politiske udvalg, hvor de konkrete prioriteringer beslutes. Borgmestrene skal tage stilling til i hvilke politiske udvalg, Hærvejssamarbejdet skal forankres.

Forankring hos andre relevante aktører

- I den fremtidige organisering af Hærvejssamarbejdet skal også turismeaktører og destinationsselskaber sidde med om bordet.
- Der kunne være et potentiale i at involvere nationale aktører som Friluftsrådet, Naturstyrelsen, Landbrug & Fødevarer og andre relevante organisationer.

Som det foreslås i et af interviewene: *"Man kunne også se på organiseringen bag Legoland Resort i Billund, hvor såvel kommunale som kommercielle aktører sidder med i bestyrelsen."*

Faglig forankring i arbejdsgrupper

- Der skal etableres arbejdsgrupper bestående af embedsfolk, som kan sammensættes efter fagligheder og arbejde med løsning af konkrete projekter.

Projektsekretariat

- Der er behov for et projektsekretariat, som kan være tovholder på et eventuelt tværgående hovedprojekt og sikre fremdrift og forankring.

Frontløberkommuner

- De enkelte kommuners (bevægelses)frihed i projektet er vigtig, så kommunerne kan 'følge' med, og udvikle i den hastighed, der passer til den politiske prioritering. Derfor er en tilgang med frontløberkommuner rigtig god.

KAPITEL 5

UDVIKLINGSPRINCIPPER

Udviklingsprincipperne fungerer som et filter, som kommuner, destinationer, erhverv, borgere og øvrige aktører kan prioritere fremtidige indsatser, tiltag og projekter ud fra. Principperne leder frem til en række konkrete indsatsområder og tiltag. Udviklingsprincipperne er udviklet med inspiration fra Udviklingsplan for Vestkysten og er tilpasset til Hærvejens kontekst.

Flere ud i naturen

Prioriter indsatser og aktiviteter, der får flere ud i naturen, skaber adgang til naturen og anledninger til at bruge naturen. Involver lokale borgere og lokalt foreningsliv i udviklingen af faciliteter og aktiviteter, så de matcher lokale behov og interesser. Hav et bredt fokus på både vandrere og cyklister og de mange nye og mere fysisk aktive brugergrupper, og på både lokale borgere og gæster. Det er med til at skabe et større grundlag for de faciliteter og services, der udvikles.

Øg kvaliteten

Høj kvalitet hele vejen rundt er fundamentet for at tiltrække og fastholde flere brugere og få flere ud i naturen. Flere brugere skaber grundlag for at tiltrække udbydere af oplevelser, services og overnatning i tilknytning til Hærvejen, og er også grundlag for øget forbrug og dermed i sidste ende for omsætning og arbejdspladser i det lokale erhvervsliv. Det handler bl.a. om højere kvalitet i vandre- og cykeloplevelsen, om ensartet kvalitetsstandarder og om muligheder for overnatning og bespisning.

Koncentrer udviklingen

En koncentreret udvikling omkring udvalgte nedslag langs Hærvejen skaber en bedre brugeroplevelse, hvor der er et større udbud at vælge imellem - og et bedre grundlag for udvikling af klynger og for levedygtige forretninger. Byg videre på de steder, hvor der allerede er faciliteter, og hvor det både kan skabe værdi for borgere og turister. Fokuser udviklingen på steder, hvor nye tiltag skaber værdi til lokalsamfund – f.eks. grundlag for den lokale købmand eller bynære ruter.

Beskyt og benyt

Langs Hærvejen findes en perlerække af unikke landskaber, naturområder og kulturmiljøer, nogle af dem beskyttede eller fredede. Tilgængeliggør natur- og kulturoplevelsen og fremhæv og styrk kvaliteterne. Det handler bl.a. om at bruge ruteføringen strategisk til at lede brugere gennem naturskøn men sårbar natur, og at bruge ruteføring og faciliteter til at styre færdslen og samtidig gøre de unikke landskaber tilgængelige for brugerne.

Investeringer skal skabe en positiv spiral

Investeringer skal komme både borgere og gæster til gavn, og offentlige og private investeringer skal gå hånd i hånd. Kommunerne skal skabe de gode rammer for, at andre kan udvikle services, der støtter op om Hærvejen – f.eks. overnatning, bespisning og bagagetransport – ved at gå forrest med offentlige investeringer. Invester med flere formål for øje. Når der f.eks. investeres i naturgenopretning, klimatilpasning o.l. skal der være fokus på, hvordan der samtidig kan tilføjes rekreative lag.

KAPITEL 6

ANBEFALINGER TIL INDSATSER

Et løft af Hærvejen kræver en opgradering af selve ruten. Det er et grundpræcis for at løfte hele Hærvejen - både i forhold til lokale borgere i de enkelte kommuner og i forhold til danske og internationale turister, som søger oplevelser og aktiviteter i naturen. Et løft af ruten er afsæt for, at foreningsliv, erhvervsaktører og lokale borgere kan udvikle aktiviteter i tilknytning til Hærvejen, og for at man kan tiltrække de nødvendige overnatningsmuligheder og services, som understøtter brugen og oplevelsen af Hærvejen. Koncentration af services, faciliteter og overnatning skal understøtte brugeroplevelsen og danne grundlag for, at de enkelte aktører - store og små - skaber værdi til hinanden og til det lokalsamfund, de er en del af.

Et løft af den fysiske rute kan ikke stå alene. Det kræver også, at Hærvejen er mere kendt hos lokale og hos turister – og hos dem, der skal videreformidle oplevelserne på Hærvejen. Det kræver, at Hærvejens brand står skarpere og en styrket formidlingsindsats. Og det kræver et større kendskab til brugen, så indsatser og midler kan anvendes de rette steder.

Foranalysen peger således på fem indsatsområder, hvor der skal sættes ind, hvis man ønsker at løfte Hærvejen:

1. Et kvalitetsløft af vandre- og cykelruten
2. Udvikling af overnatningskapacitet og service
3. Et skarpt brand og en styrket formidlingsindsats
4. Hærvejsklynger
5. Bedre data og monitorering

I det følgende beskrives de fem indsatser. Som led i den screening, kommunerne har gennemført, har kommunerne også fremkommet med konkrete forslag til tiltag og forbedringer i de enkelte kommuner, som kan være en del af en fremtidig indsats. Eksempler på disse projektforslag indgår under de enkelte indsatser. Det skal ses som eksempler og er ikke udtryk for en prioritering af nogle ideer frem for andre. Det fulde overblik over projekter fremgår i det screeningsmateriale, som kommunerne har udarbejdet.

Foto: Hærvejen

INDSATS 1

ET KVALITETSLØFT AF VANDRE- OG CYKELRUTEN

Et samlet kvalitetsløft af Hærvejens vandre- og cykelrute er fundamentet for at tiltrække flere brugere, som igen kan skabe lokalt liv og omsætning langs ruten.

Ændret ruteføring

Det kræver, at kommunerne går forrest i en indsats for at få ændret ruteføringen på de strækninger, hvor der er 1) størst behov, pga. rutens monotoni eller stiens lave kvalitet, og 2) størst potentiale i forhold til at skabe en bedre oplevelse. Ændret ruteføring handler om at få ruten ført væk fra asfalt, trafik og monotone landskaber til mere variede, naturskønne og kulturhistorisk spændende landskaber. Men det handler også om at få ruten ført forbi overnatning og spisemuligheder af en standard, der kan imødekomme de mere komfortkrævende brugeres behov.

Hvor det giver mening, er det oplagt at tænke ændret ruteføring sammen med større natur- og landskabsprojekter. Når der f.eks. skal foretages multifunktionelle jordfordelinger, fremmes biodiversitet, klimatilpasning, eller der etableres nye vådområder, så er det oplagt at kigge på, om en ændret ruteføring af Hærvejen kan tænkes ind, og bidrage til både benyttelse og beskyttelse af landskabet.

Fælles kvalitetsstandarder

Det kræver også, at man udvikler og forpligter sig på en række fælles kvalitetsstandarder, som alle kommunerne kan tilslutte sig at implementere (over tid), med fokus på skiltning, underlag, afstand mellem og standard for pausesteder samt ruteføring. Fælles kvalitetsstandarder handler dels om at skabe et fælles benchmark og nogle anbefalinger til eller udpegning af mulige forbedringer af ruten. Dels handler det om at forventningsafstemme og formidle over for brugeren, hvad man kan forvente sig af Hærvejsruten. En vej til dette kan også være at arbejde med forskellige 'kvalitets-klasser', hvor der sikres en ensartethed og forventningsafstemning, men giver plads til både det ekstraordinære, og det der ikke er der helt endnu.

Mindre rundture / Hærvejsperler

Hærvejens etaper er ligesom mange andre vandre- og cykelruter lagt an på en vandring eller cykeltur fra A til B, men det er ikke længere primært sådan, de vandrende og cyklende turister og borgere bruger naturen i dag. Der er behov for flere korte rundtursmuligheder, gerne i forbindelse med de længere ruter.

Kommunerne langs Hærvejen har arbejdet med at udvikle idéen Hærvejsperler - rutesløjfer i tilknytning til Hærvejen - der løber gennem et landskab med høj oplevelsesværdi. Hærvejsperlerne kan opfylde flere forskellige

Hærvejsperler

formål, både i forhold til at løfte kvaliteten af Hærvejens hovedrute og i forhold til at imødekomme behov hos en bredere målgruppe af vandrende og cyklende.

Hærvejsperlernes ruteføring bør dele strækning med Hærvejen på så mange kilometer som muligt, tilføre merværdi til Hærvejen og være af høj kvalitet. Det gør det muligt at løfte kvaliteten af Hærvejen på den del af strækningen, som lapper over med perlen. Etablering af mindre ruter i form af Hærvejsperler giver mulighed for at certificere dem. En certificering er i mange tilfælde 'adgangskortet' til at tiltrække flere turoperatører, der ser et potentiale i at udbyde pakkerejser, og det kan også være nøglen til at tiltrække flere besøgende, især fra nærmarkeder som Tyskland og Storbritannien, hvor man er vant til at orientere sig efter certificeringer, når der skal vælges destination.

Endelig bør perlerne placeres der, hvor der er et meningsfuldt start-/slutpunkt. Det kan være alt lige fra en parkeringsplads til en by, bare ikke et sted, hvor der ikke er andre faciliteter. Perlerne skal være tilgængelige for andre end de brugere, der allerede er i gang med at vandre eller cykle på Hærvejen, og en rutesløjfe placeret midt på en rutestrækning vil være svært tilgængelig for den bredde af målgrupper, som perlerne har potentiale til at tiltrække.

Hærvejsperlerne kan fungere som tematiserede 'afstikkere' fra hovedruten, der kan henvende sig til specifikke målgruppers behov for rundture og støtte op om en mere tematiseret og modtagerorienteret kommunikation af Hærvejen. Cykelturister cykler i gennemsnit 58 km. om dagen, og 57 pct. af dem overnatter i samme feriebolig hele ferien. Det skaber et behov for attraktive rutesløjfer i tilknytning til de enkelte destinationer, og her kan Hærvejsperlerne være med til at møde dette behov. Endagsvandrere med fast base enten i egen bolig (lokale borgere) eller feriebolig går typisk 5-20 km. på en vandretur, og de har også behov for rutesløjfer af høj kvalitet. Endelig kan støttefaciliteter i forbindelse med rutesløjfer være en måde at imødekomme behov for støttefaciliteter hos andre målgrupper inden for outdoor-aktiviteter, f.eks. mountainbike, løbere og ryttere.

Kvalitetsløft

Kommunernes ideer til konkrete projekter, der kan understøtte indsatsen

Jammerbugt Kommune:
Omlægning af Hærvejsrute ved Rødhusvejen
Omlægning af vandreruten bag grøft, så man ikke skal vandre på kørebanen. Evt. kan der også etableres et ridespor i forbindelse hermed. Projektet skal realiseres i samarbejde med Naturstyrelsen.

Jammerbugt Kommune:
Tranum Landsbyråd – lokale ildsjæle
Lokale ildsjæle i Tranum Landsbyråd har etableret den certificerede vandrerute Tranum-Fosdal, som man ønsker at gøre til en hærvejsperle.

Mariagerfjord Kommune:
Omlægning af tre cykelrutestrækninger
En forbedring af cykelrutens forløb ved at flytte den til mindre trafikerede forløb. Kræver lodsejeraftaler, forbedring af stier, skiltning og markering.

Rebild og Vesthimmerland kommuner:
Hærvejsperle ved Skivum Krat og Højris Mølle
Denne rundtur rummer Skivum Krats mange forskellige naturtyper som græssede enge og overdrev, gamle egeskove, mose og åen, der snor sig gennem landskabet. Ruten passerer desuden Højris Mølle, som Den Danske Naturfond er interesseret i at arbejde med. Ruten er tilgængelig fra en parkeringsplads tæt ved og er i dag afmærket med pæle og piktogrammer samt informationstavler. I forbindelse med stien kan man overnatte på en primitiv teltplads.

Vejen Kommune: Bække Turistforening og Bække Hærvejsklynge – lokale ildsjæle
Hærvejsklyngen i Bække er en gruppe af lokalråd, som blandt andet har en stigruppe og et forslag til en konkret Hærvejsperle i Bække. Bække Turistforening driver i dag en frivilligt bemandet Hærvejsudstilling, og lokalt er der stort engagement og interesse i Hærvejen.

Foto: Ordnance Survey Ireland

Fælles standarder for stier i det nationale stiregister i Irland

The National Trails Office (NTO) i Irland har udviklet en række minimumsstandarder for fire aktivitetsformer (vandring, cykling, ridestier og blå ruter). Disse minimumsstandarder skal opfyldes for, at en sti kan optages i det nationale stiregister og kan tjene som inspiration til udvikling af fælles kvalitetstandarder for Hærvejen. De enkelte standarder er alle defineret efter samme model i forhold til bla. stiinformation, rute, mærkning, stioverflade, vegetation og affald, bænke og andre installationer, stiforvaltning og service.

Stiregisteret opererer med fem overordnede kvalitetsklasser, hvor de bedste er certificerede og dernæst delvist certificerede.

Skåneleden i Sverige – et samlet kvalitetsløft

Skåneleden er et 1.250 km vandrerutenetværk i Skåne. Den er inddelt i fem hovedruter med forskellige temaer, og hver hovedrute indeholder 15-30 deletaper – omkring 100 deletaper i alt. Stiftelsen Skånska Landskab er stiforvalter for Skåneleden. Region Skåne står for markedsføring og strategisk udvikling af ruten, og kommunerne står for drift og vedligeholdelse.

Koordinatorer i Stiftelsen Skånska Landskab har ansvar for at hjælpe kommunerne langs Skåneleden med skiltning og fysisk infrastruktur. Til dette er udviklet tre dokumenter, som kommunerne bruger i deres skiltningsarbejde:

- Kvalitetsstandarder for Skåneleden (ruten skal f.eks. gå så vidt muligt på natursti og ikke på asfalt)
- Rutemarkeringsmanual (hvor skal skiltene stå, hvilke materialer og maling skal anvendes osv.)
- Grafisk profil (billeder af, hvordan markeringerne af ruten skal se ud)

Opgaven for Stiftelsen Skånska Landskab er med de nævnte redskaber i hånden at opmuntre og hjælpe kommunerne til at opdatere kvaliteten af ruten frem mod 2020.

En gang om året afholder koordinatorerne i stiftelsen møde med udvalgte ansvarspersoner fra kommunerne til en snak om, hvordan det går, og hvad de skal arbejde med fremover i forhold til at løfte rutekvaliteten. Kommunerne får rådgivning og hjælp til at løse konkrete problemer, f.eks. i forhold til at få effektiviseret deres processer, prioriteret deres midler osv. En gang om året afholdes også en uddannelsesdag, hvor repræsentanter fra alle kommunerne uddannes i at måle op til skilte, vælge de rigtige materialer osv.

Koordinatorerne i stiftelsen går deres del af ruten med en app, hvori de kan registrere fejl og mangler langs ruten. Data kan herefter laves om til et kort og en rapport, som kan sendes til den pågældende kommune. Det giver dem et arbejdsgrundlag ift. at få et overblik over forbedringsbehovet.

Foto: Torbjörn Lingöy

INDSATS 2

UDVIKLING AF OVERNATNINGS-KAPACITET OG SERVICE

For at kunne gøre Hærvejen relevant for vandrere og cyklister, som ikke kun går den lille tur, men vil være på Hærvejen i flere dage, er der behov for at udvikle overnatningsmuligheder og services i tilknytning til Hærvejen. Udbuddet af mindre hoteller og B&B i nærheden er begrænset. Det er private aktører, der skal udvikle disse tilbud, men kommunerne kan støtte op gennem planlægning og udvikling af selve ruten og faciliteter.

Investeringer i en sti med kvalitet og oplevelser og en fælles ambition og prioriteret politisk fokus på Hærvejen skal gøre det interessant for private at investere. Prioriteringen af steder, hvor faciliteter skal koncentreres og udvikling af klynger heromkring, skal gøre det mere interessant for private at etablere overnatningsfaciliteter og udbud af service.

Nye overnatningsfaciliteter

Der er brug for overnatningsmuligheder med højere komfort og kvalitet, service, nærhed til Hærvejen og bookbarhed, som er målrettet den komfortsøgende vandrer og cyklister. Det handler ikke om dyre hoteller, men kan være tale om campinghytter af god kvalitet eller mindre B&Bs og med mulighed for at spise et lokalt, veltillavet måltid mad. Her skal kommunerne sikre fleksible rammer for, at de alternative overnatningstilbud midt imellem shelter og herberg på den ene side og hotel kan blomstre. Det kan også handle om at genanvende eksisterende bygninger, f.eks. landbrugsbygninger til B&B eller feriehuse i form af flexboliger.

Udvikling af nye Hærvejsprodukter og pakkeløsninger

Der er behov for at gennemføre et forretningsudviklings- og netværksforløb for turismevirksomheder og iværksættere. Da der kun findes en begrænset kritisk masse af virksomheder og oplevelsesmuligheder langs Hærvejen, er der behov for at skabe nye produkter i et samarbejde med virksomheder længere væk fra Hærvejen eller med nye virksomheder, som gennem en iværksætterindsats etablerer sig langs Hærvejen.

Forløbet skal have fokus på, hvordan aktørerne får bedre fat i de aktive turister, der gerne vil vandre eller cykle på Hærvejen og bidrage til at tune deres service og tilbud, så de bedre imødekommer brugernes behov for fx (bagage)transport, cykelservice, m.m.

Samtidig er der også behov for at udvikle netværket af kommercielle aktører og attraktioner, udbygge deres kendskab til Hærvejen og ikke mindst hinanden (overnatningssteder, oplevelsesudbydere, forplejning, transport, grejbutikker, mm.), så de bliver bedre til at sælge et Hærvejsprodukt, et område og hinanden.

Udvikling af lokale aktiviteter, formidlingstilbud og frivilliggrupper

Museer og attraktioner i nærheden af Hærvejen er et oplagt ankerpunkt for nye oplevelser og formidlingstilbud i nær tilknytning til Hærvejen. De har i forvejen den faglige viden ift. formidling af natur og kulturhistorie i det pågældende område.

Hærvejen kan også bringes i spil i forskellige tværgående indsatser i den enkelte kommune. Som del af f.eks. Bevæg-dig-for-livet-indsatser, i skolernes undervisning, i naturvejledningen, attraktionernes formidling, gennem frivillige laug og foreninger.

Der kan f.eks. arbejdes med at skabe 'hærvejspartnere' blandt lokale aktører og engageres frivillige grupper omkring naturpleje, aktiviteter og faciliteter.

Overnatning og service

Kommunernes ideer til konkrete projekter, der kan understøtte indsatsen

Mariagerfjord Kommune:
Forbedring af pausesteder langs cykelrute
En opgradering af pausesteder langs cykelruten, med fokus på skiltning til og fra pausesteder, formidling om Hærvejen, Danmarkshistorien og naturen, overdækkede borde-bænke m.v. Forventes udført i samarbejde med lokalforeninger, aktører og lodsejere.

Vejen Kommune: Knagmøllen
Pausested på vandretuen ved Knagmøllen. Ønske om formidling af natur og stedspecifik historie, overdækket spisested, toilet, bad, p-plads, borde-bænke samt renovering af vandmøllen. Forventes udført i et samarbejde med Vejen Kunstmuseum og Museet på Sønderskov.

Rebild Kommune:
RebildPorten som Hærvejs-hub på cykelruten
Ønske om at bruge RebildPorten som afsæt for formidling, markedsføring, guidede ture, pakketilbud og markedsføring.

Foto: Lewis Clarke

Lokale samarbejder bidrager til sti-vedligehold i Storbritannien

I Storbritannien er der en meget lang og omfattende tradition for frivillige indsatser, og her kan man via vandreorganisationen The Ramblers koble sig til forskellige hold af frivillige, som varetager vedligeholdelsen af en række stier. I alt organiserer The Ramblers intet mindre end 18.000 frivillige. I forbindelse med The Ramblers' aktiviteter betones ikke mindst værdien af det sociale aspekt. Når mindre arbejdshold på 6-10 personer er ude og servicere netværket af stier og ruter er det også en social aktivitet, der skaber et sammenhold. I Storbritannien udliciteres driftsopgaven ofte til en enhed under et county, som evt. samarbejder med en privat organisation i form af et Local Trail Partnership.
Kilde: Rekreative stie og ruter – erfaringer fra Tyskland, Holland, Schweiz, UK og Irland, 2019

Udvikling af 'Venlighedens infrastruktur' på Camønoen

I forbindelse med udviklingen af Camønoen har man Møns Museum i samarbejde med Vordingborg Kommune arbejdet med kompetenceudvikling af et netværk af lokale aktører, campingpladsejere, naturvejledere, borgerforeninger, B&B, kunsthåndværkere, godsejere, m.fl. Kompetenceudviklingen har handlet om at bringe Camønoens idé og museets kulturhistoriske viden i spil sammen med ildsjælene. Jævnligt inviteres de til 'Kend din ø'-aftener, hvor de får viden om andre ting på øen, så de kan være ambassadører og fortælle videre til gæsterne. Aftenerne består af forskellige oplæg fra eksempelvis museets faginspektører og fællesspisning. Derudover har der været lavet årlige Camønovandringer med fokus på natur, kultur, gastronomi og eventyr. Og så har de fået kommunikationshjælp til at kommunikere, markedsføre og søge penge til aktiviteter, de iværksætter i forbindelse med Camønoen.

Foto: Kim Wyon

INDSATS 3

ET SKARPT BRAND OG EN STYRKET FORMIDLINGSINDSATS

Hærvejen har i dag et svagt og diffust brand. Der er brug for en klar, fælles hovedfortælling, der binder Hærvejen sammen indadtil og udadtil. Og der er brug for en øget grad af kommunikation af, hvad hærvejen tilbyder. Som erfaringerne fra Camønoen viser, er rute- og stiprojekter i høj grad også et kommunikationsprojekt. Hærvejen skal være et brand, ikke blot en rute.

Relevante tiltag i forbindelse med dette tiltag vil være:

Stærkere brand og tematisering af oplevelser

Den lange rute skal brydes op i overskuelige dele for brugeren, så der både arbejdes med den samlede fortælling og delfortællinger, der målretter sig forskellige målgrupper og giver anledninger til at komme igen og besøge andre delstrækninger på Hærvejen.

Et stærkt brand handler om at styrke den samlede rutes brand og etablere den fælles kernefortælling. Kernefortællingen skal sikre et ensartet udgangspunkt for alle, der ønsker at være en del af Hærvejens identitet. Kernefortællingen skal styrkes indadtil i foreningssamarbejdet og udadtil over for brugerne, sådan at det er klart for alle, hvad Hærvejen er.

Forskellige oplevelsesprofiler for delstrækninger: Ruten skal brydes op i tre-fem større temaer, der kommunikerer et regionalt særkende, som kan fungere som en kommunikationsmæssig 'krog', der kan fange brugernes nysgerrighed. Temaerne skal udvikles, men eksempler kunne være inden for:

- **Landskaber** – f.eks. 'De nordjyske hede- og klitlandskaber', 'De store skove' eller 'Søhøjlandet'.
- **Kulturhistorie** – f.eks. 'Grænse og forsvar', 'I vikingernes spor' eller 'Danmarkshistoriens vugge'.
- **Aktiviteter** – f.eks. 'Outdoor', 'Stillevandringer' eller 'Til lands og til vands'.

Tematisering i mindre ruter: Det handler om de enkelte strækninger for henholdsvis vandre- og cykelruten, som også har brug for at blive formidlet som mere end to geografiske punkter spændt ud mellem en rute af en vis længde. Også her kan der arbejdes med tematisering af de enkelte strækninger, sådan at det bliver tydeligt for brugeren, hvilken rute, der byder på hvilke oplevelser. Strækningens geografiske start- og slutpunkt skal give mening som ramme om oplevelsen; hvorfor skal brugeren vælge at gå netop denne strækning, hvilken særlig oplevelse byder den på og hvem vil den være interessant for? Tænk i skarp målgruppekommunikation og gør det sjovt at gå på opdagelse i Hærvejens strækninger og planlægge turen; skal det være Landsbykirkeruten, Snapseruten, Off-trail ruten, De hellige kilders rute, Gravhøjsruten, Vikingeruten, Herregårdsruten, Gastronomiruten, Børneruten, Skovruten eller noget helt andet? Og husk samtidig væsentlige behov som overnatning og forplejning (både i komfortenden og det mere primitive), som skal være en del af alle rutebeskrivelser.

Bedre digital formidling

Strukturen på hjemmeside og app skal skærpes, så brugeren ledes bedre rundt på platformene i en mere stringent og meningsfuld kobling mellem det forskellige indhold og i vekselvirkningen mellem overblik og detaljer. Der er et grundlæggende behov for, at struktur og indhold i højere grad matcher brugernes behov før og under besøget. En opgradering af hjemmesi-

den bør derfor tænke hele brugerrejsen igennem og gennemgå strukturen på site og app med afsæt heri. Der er desuden brug for at redigere teksten, så den bliver mindre ordrig og i højere grad svarer på det, brugerne gerne vil vide. Og ikke mindst bør indholdet kurateres, så man ikke forsøger at kommunikere alt – og dermed intet – på én gang. Brugerrejsen skal med andre ord tænkes igennem, så hjemmesiden i højere grad bliver mere modtagerorienteret i sin kommunikation. Det anbefales at hyre professionelle kommunikations- og UX-kompetencer ind til at løfte dette.

Styrket PR og markedsføring

Hvis Hærvejens potentiale for alvor skal realiseres, er der brug for at styrke og øge markedsføring og PR-indsatsen, som støtter op om et stærkt brand. Hærvejen skal tænkes ind i kommunernes kommunikation til borgere, mulige tilflyttere og i destinationernes markedsføringsindsats.

Events, der skaber fokus på Hærvejen

Der findes allerede to større events på Hærvejen: Hærvejsløbet og Hærvejsmarchen. Mens Hærvejsløbet gør brug af og synliggør en stor del af Hærvejen (fra Flensborg til Viborg), så finder Hærvejsmarchen kun sted i og omkring Viborg.

Udvikling af events på tværs af Hærvejen og lokalt er med til at skabe opmærksomhed om Hærvejen og give anledninger til at benytte rutens muligheder. Samtidig skaber fælles events synlige resultater hurtigt, da de ikke kræver anlæg, og det er en god måde at udvikle samarbejdet på tværs og skabe grundlag for at engagere lokale foreninger og frivillige i Hærvejen. Endelig kan events være med til at bringe forskellige årstider i spil og sprede brugen ud over året. Der kan evt. tages afsæt i eksisterende events, som videreudvikles.

Skarpere brand og en styrket formidlingsindsats.

Kommunernes ideer til konkrete projekter, der kan understøtte indsatsen

Hjørring og Frederikshavn kommuner: Hærvejsporte
Markering af begyndelsen/slutningen på Hærvejen i Hirtshals og Frederikshavn. En genkendelig installation med f.eks. bænk, information, formidling og vandpost, der signalerer begyndelsen/slutningen på Hærvejen. Sammentænkes med de øvrige indsatser i Hirtshals omkring wayfinding og områdefornyelse. Frederikshavn Kommune har et samarbejde med Danhostel, som har mange besøgende, der vandrer/cykler på Hærvejen. Porten kunne ligge på Danhostels gårdsplads.

Aabenraa Kommune: Den kulturhistoriske port til Danmark og Tysklands vandreruter
En styrket oplevelse af grænseområdets rige historie ift. formidling, skiltning og mulighed for ophold. Helt unikt mødes vandreruter på tværs af grænsen i Aabenraa Kommune i et kulturhistorisk og naturskønt område. Projektet kan realiseres i et samspil med centrale attraktioner som Frøslevlejren, Museum Oldemorstoft, Tunneldalen, den krumme vej, grænseovergange, gendarmstien mm.

Jammerbugt Kommune: Bunkerprojekt Blokhus-Løkken
Et ønske om at formidle de mange bunkere i Kettrup-Grønhøj-Løkken-området. Et projekt, der kan være afsæt for en tematiseret strækning på Hærvejsruten.

Brønderslev Kommune: Naturpark Jyske Ås Overvejelser om etablering af en naturpark i Jyske Ås (ikke besluttet endnu). Samarbejde med lodsejere og lokale og nationale organisationer er en af grundstenene i naturparkcertificeringen. Projektet kan sætte fokus på området som en del af Hærvejen og underbygge formidlingen af den unikke natur.

Foto: Daniela Blöchinger

Tematisering af stier i Bayerischer Wald Nationalpark

Bayerischer Wald Nationalpark i Tyskland fik tematiseret og certificeret en række ruter i parken som del af en branding- og markedsføringsstrategi. De 350 km vandreruter i parken var allerede skiltede og nemme at finde rundt på, men certificeringen blev gennemført med markedsføring for øje og som en service til de besøgende, der har gjort det enklere for dem at vælge en vandreoplevelse, der passer til deres ønsker og behov. Fem forskellige stier har fået hver deres tematisering; en barrierefri sti, en sti til familier med legeaktiviteter undervejs, en sti til den ambitiøse vandrende med høj sværhedsgrad, en sti til de besøgende, der vil opleve særlig og vild natur og en sti til dem, der ønsker at opleve den regionale madkultur. Tematiseringen er samtidig et værktøj til at sprede de besøgende mere jævnt ud i parken ved at henlede de besøgendes fokus på alternative ruter og oplevelser.

Camønoen – et kommunikationsprojekt med succes

Camønoen er blevet en stor succes, fordi det er lykkedes at lave en stærk fortælling, der knytter Møn, Nyord og Bogø sammen. Vandrestierne, de lokale ildsjæle og øernes små og store attraktioner var der i forvejen, og derfor har Camøoen i høj grad været et kommunikationsprojekt. Gennem en aktiv PR-indsats, kontinuerlig kommunikation på de sociale medier og markedsføringskampagner har museet, kommuner og lokale (kommercielle) ildsjæle har samarbejdet om at markedsføre Camønoen som en samlet rute, der formidler øernes natur, kulturhistorie, gastronomi og overnatningsmuligheder.

Foto: Niclas Jessen

Foto: BARK Rådgivning

En destination/seks oplevelsesprofiler - Wild Atlantic Way

Langs Wild Atlantic Way på Irlands vestkyst har man skabt en samlet destination med seks forskellige oplevelsesprofiler, der er udviklet og markedsført med udgangspunkt i lokale potentialer og oplevelser. Med denne tilgang er det lykkedes at tiltrække mange forskellige målgrupper til den samlede destination. Det giver mulighed for at rejse korte og lange ture langs kysten og samtidig få meget forskelligartede oplevelser - alt efter hvor man er, og hvad man efterspørger.

Skåneledens hjemmeside tager brugeren i hånden

Skåneledens hjemmeside er udviklet i samarbejde med Region Skåne. Brugeren kan nemt danne sig et overblik over delruter, etaper, nyheder, inspiration og tips. Alle etaper har deres egen fane, hvor man nemt kan få et overblik over relevant info om den enkelte etape. Siden viser etapens længde, sværhedsgrad, seværdigheder og overnatning, samt hvilke etaper, der kan kombineres. Via hjemmesiden kan man også bestille trykte kort for hvert delrute.

Foto: Torbjörn Lingöy

INDSATS 4

HÆRVEJSKLYNGER

Hærvejsklyngerne koncentrerer faciliteter og udvikling omkring udvalgte nedslag langs Hærvejen. Målet er at skabe en bedre brugeroplevelse og grundlag for udvikling af klynger af aktører og for levedygtige forretninger.

Hærvejsklyngerne kan være vidt forskellige. Det kan være ganske små bysamfund eller steder, der på et eller andet niveau har et eksisterende potentiale, der kan udbygges og udvikles via lokale udviklingsprojekter. Det kan være byer med institutioner eller besøgscentre, der kan se et aktiv i at løfte en lokal udvikling af Hærvejen. Det kan også være større byer, der med den eksisterende mangfoldighed af tilbud, faciliteter og trafikale forbindelser vil være attraktive i forhold til Hærvejen.

Hærvejsklyngerne bygger videre på de steder, hvor der allerede er faciliteter, og hvor det både kan skabe værdi for borgere og turister. De basale servicefunktioner som indkøbs- og overnatningsmuligheder udbygges med eksempelvis mad- kultur og naturoplevelser. Herved skabes der nye tilbud til de lokale samtidig med, at nye tiltag vil tiltrække flere og forskellige typer besøgende, der samlet set kan udløse en positiv udvikling og være grundlag for at opretholde mindre lokalsamfund. Det ser man eksempelvis i Skelhøje Købmandshandel, en socioøkonomisk virksomhed, hvor der vandrer 3000 forbi om året. Det hjælper købmanden og skaber liv i et lokalt landsbysamfund.

Ved at danne en række Hærvejsklynger kan der skabes et stærkt lokalt ejerskab, og det kan være med til at give det enkelte sted en styrket identitet samt en forbedret grobund for både kommunale og private investeringer i Hærvejen.

Forudsætninger for dannelse af Hærvejsklynger:

- Hærvejens vandre- og/ eller cykelrute løber igennem.
- Der er eksisterende foreninger, lokale aktører eller institutioner, der kan og vil deltage i udvikling af Hærvejen, eksempelvis med serviceydelser eller formidlingstiltag.
- Der er eksisterende servicefaciliteter, overnatnings- og indkøbsmuligheder, som kan udbygges med fordel for både lokale og besøgende.
- Der er særlige natur- eller kulturhistoriske steder i umiddelbar nærhed og evt. mulighed for at etablere mindre rundture i form af Hærvejsperler.

Foto: Camønoen

Camønopauser på Møn

Langs Camønoen er der placeret ni Camøno-pauser med ca. en dagsvandring imellem. Pauserne er markeret med den karakteristiske, runde Camøno-bænk og rummer også faciliteter som toilet, vand og strøm til mobiltelefonen, mulighed for læ og ly og kontakt med lokale idlsjæle, som tilbyder forskellige former for oplevelser eller service. En Camønopause signalerer samtidig, at der ikke er langt (max 1 km) til proviantering, forplejning og overnatning. Endelig kan man ved hver pause stemple sit Camønopas, som kan købes i butikken på Møns Museum.

Trailcentre i Danmark

Danmarks Idrætsforbund og Lokale- og Anlægsfonden har støttet udviklingen af fem trailcentre i Danmark med det mål i første omgang at opføre trailcentre i Silkeborg, Svendborg, Kolding, Skanderborg og Bornholm. Et trailcenter er et mødespot i naturen, der kombinerer klubhus, bade- og omklædningsfaciliteter, depot og mødested for både idrætsforeninger og selvorganiserede brugere. Trailcentrene skal understøtte en bred målgruppe af både løbere, ryttere, mountainbikere og vandrere m.fl.

Foto: Lokale og Anlægsfonden (se s. 54)

Eksempler på Hærvejsklynger (15 steder)

Analysen og interviewene har identificeret en række steder, som har potentiale til at blive hærvejsklynger på forskellige måder.

Frederikshavn (Frederikshavn Kommune)

Med flere færgeforbindelser porten til Skandinavien og Læsø. Eet af de steder, hvor der kunne etableres en særlig markering af Hærvejen, da mange enten begynder eller slutter en vandretur i Frederikshavn. Byen har togforbindelser, mange sports- og fritidsfaciliteter, et badeland, et bibliotek, en kirke og indkøbsmuligheder. Der er flere forskellige overnatningssteder, herunder et hostel, som kunne se muligheder i at udvikle servicefunktioner rettet mod vandreturister.

Hjallerup (Brønderslev Kommune)

Der er gode indkøbsmuligheder i Hjallerup, der er blandt andet en kro, en biograf og en svømmehal. Byen har det årlige kræmmermarked, Hjallerup Marked, som byens foreninger er engageret i, og overskuddet har stor betydning for udviklingen af det lokale sports- og idrætsliv.

Aalborg (Aalborg Kommune)

Aalborg rummer som Nordjyllands hovedby mange kulturoplevelser med markante museer og kulturinstitutioner som Kunsten, Spritten, Utzon Center og Nordkraft. Der er mange muligheder for overnatning og madopleveler, og på mange forskellige niveauer. Med togforbindelser og lufthavn er Aalborg et oplagt begyndelses- eller afslutningspunkt for en tur på Hærvejen. Der er flere muligheder for etablering af Hærvejsperler blandt andet Lindholm, men også ved Hammer Bakker lige nord for Aalborg.

Hirtshals (Hjørring)

Med flere færgeforbindelser porten til Norden. Eet af de steder, hvor der kunne etableres en særlig markering af Hærvejen, da mange enten begynder eller slutter en vandretur i Hirtshals. Byen har en stor, aktiv havn, hvor det er muligt at købe frisk fisk, og gode indkøbs- og overnatningssteder på forskellige niveauer, blandt andet en campingplads. Byen rummer flere museer og Nordsøen Ocenarium. Strandene er attraktive, og syd for Hirtshals er der i Tornby Klitplantage mulighed for at skabe en Hærvejsperle.

Slettestrand (Jammerbugt)

Hærvejens vandrerute løber kystnært i landskabet omkring Slettestrand, hvor der er overnatningsmuligheder på pensionater, hoteller og på en campingplads. Der er flere spisesteder og restauranter, og der er mulighed for indkøb. I et partnerskab mellem kommunen, Naturstyrensen lokale ildsjæle fra Udvikling Han Herred etableres der ved Trailhead Slettestrand pausefaciliteter og information om områdets forskellige stier og oplevelsesmuligheder i landskabet.

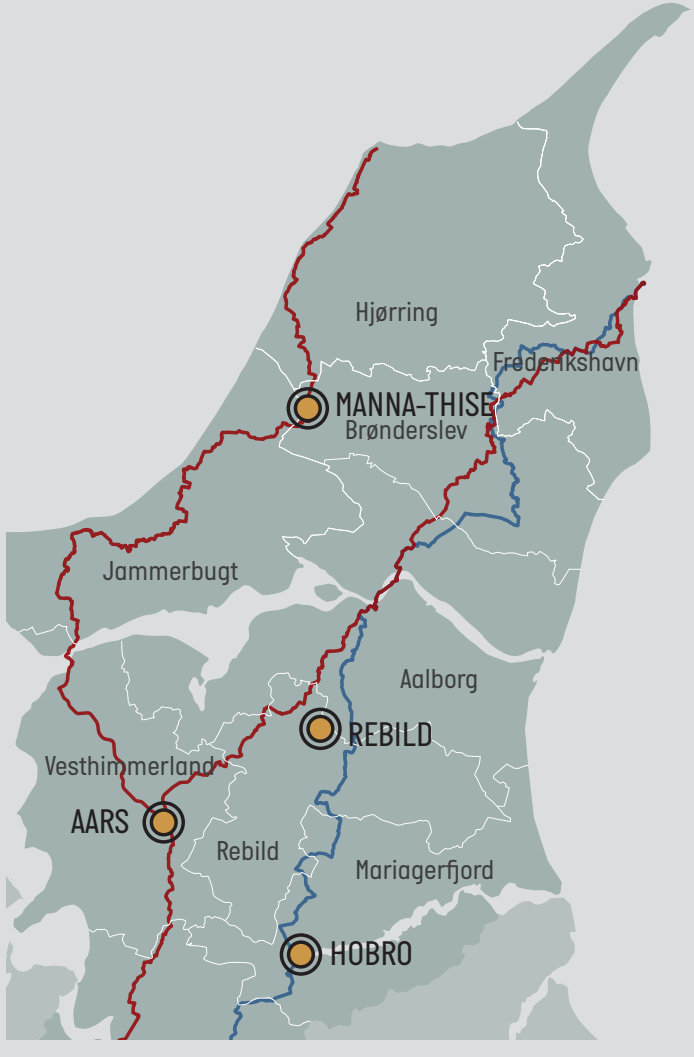

Manna-Thise (Brønderslev)
I Manna-Thise er der mulighed for indkøb og flere overnatningsmuligheder i shelter, herberg og bed and breakfast. Der er kirke, en skole og et foreningsliv omkring Manna-Thise multihus. I Thise Bakker kan der tages en afstikker fra Hærvejens vandrerute til et udsigtspunkt.

Rebild (Rebild Kommune)
Rebild har med RebildPorten et markant formidlingscenter, som danner et naturligt udgangspunkt områdets natur. Der er derfor mulighed for guidede ture via de mange vandreruter i området, og der er en certificeret vandrerute. I Rebild er der spisesteder, indkøbsmuligheder og flere overnatningssteder. Fra teltpladser og vandrehjem til hotel. For foden af Rebild Bakker kan man i tilknytning til Rebildcentret lære mere om områdets geologi og kulturhistorie, og der er planlagt et markant udstillingssted ved Regan Vest, et regeringsanlæg etableret under den Kolde Krig.

Hobro (Mariagerfjord Kommune)
Hærvejens cykelrute løber forbi Vikingeborgen Fyrkat umiddelbart vest for Hobro. På Vikingecentret formidles vikingetiden og stedets unikke historie. Fra Hærvejens cykelrute er der direkte forbindelse til Mariager Fjord cykelruten, der med en 60 kilometer rundtur omkring fjorden skaber en kobling til områdets landskab og byer som Mariager og Hadsund. Fra Hobro løber der derudover en certificeret vandrerute langs fjorden ud til Bramslev Bakker øst for byen. Der er ønske om at udvikle endnu en certificeret vandrerute der forbinder Hærvejen, Fyrkat, ådalen og fjordlandskabet. I Hobro er der indkøbs- og overnatningsmuligheder og et rekreativt byrum omkring havnen med spisesteder, cafeer, et teater og to mindre museer.

Aars (Vesthimmerlands Kommune)
Aars er områdets hovedby med mange tilbud i forhold til indkøb og spisesteder. Nord for Aars deler vandreruten sig i to, henholdsvis mod Hirtshals og Frederikshavn. Byen er kendt for Per Kirkebys kunst, som både findes i byporte, byrum og arkitektur, blandt andet i Vesthimmerlands Museum. Der er en teltplads og en campingplads.

Viborg (Viborg Kommune)
Viborg er områdets hovedby med en historisk bymidte centreret om domkirkekvarteret og Viborg Domkirke. Viborg Museum er under udvikling, hvor Danmarkshistorien set fra Jylland er det overordnede tema, og hvor kulturformidling i byrummet og landskabet er centralt. Byen har mange muligheder inden for indkøb, spisesteder og overnatning, og der er togforbindelse. Viborg Stift og Foreningen Viborg Pilgrimscentrum har etableret et pilgrimscentrum, der arbejder for udvikling af pilgrimsvandring, i tråd med byens historiske status som pilgrimsby. Hærvejsmarchen, Pilgrimsvandring og Hærvejsløb er eksisterende events omkring Hærvejen, der afvikles sammen med forskellige foreninger og ikkekommunale aktører. I naturområderne omkring byen er der muligheder for flere Hærvejsperler.

Skelhøje (Viborg Kommune)
Vandre- og cykelruten mødes her, og der er stort engagement omkring Hærvejen i lokalmiljøet. Skelhøje Købmandsgård drives som en socialøkonomisk virksomhed, der ud over butik rummer café og turistinformation. Der er overnatningsmuligheder på en teltplads og private bed and breakfast. Skelhøje er beliggende på kanten af Dollerup Bakker og et lokalt initiativ arbejder på at etablere en delrute, Kalkkaminoen, der skaber forbindelse til områdets historiske klakminer.

Vrads (Silkeborg Kommune)
Vrads har et stærkt forankret og forgrenet foreningsnetværk. Indkøbs- og pausemulighed i Vrads Købmandsbutik, kirke med mulighed for vandpost og toiletter, privat meditationscenter med åben, offentlig tilgængelig park. Lokale foreninger arbejder med diverse husflids-, håndværks- og andre samværksaktiviteter i Vrads Gamle Smedje. Vandre- og cykelruten forløber sådan rundt om Vrads, at det med udgangspunkt i byen er muligt at gå en rundtur i området ved at kombinere de to ruteforløb.

Nørre Snede (Ikast-Brande Kommune)
Der er gennemført et større områdefornyelsesprojekt i byen, som har fjernet en stor del af biltrafikken fra midtbyen. Det har skabt et torv med pausesteder tæt på indkøbsmuligheder. I dag løber cykelruten igennem Nørre Snede, men ved at lave en mindre omlægning af vandreruten kan begge ruter mødes i byen. Der er et en række aktører, som har interesse i at gøre Nørre Snede by til samlingssted for Hærvejen og dermed arbejde med at få løftet serviceopgaver som bagagehåndtering og transport til eksempelvis overnatningsmuligheder på en nærliggende gård, der udbyder bondegårdsferier.

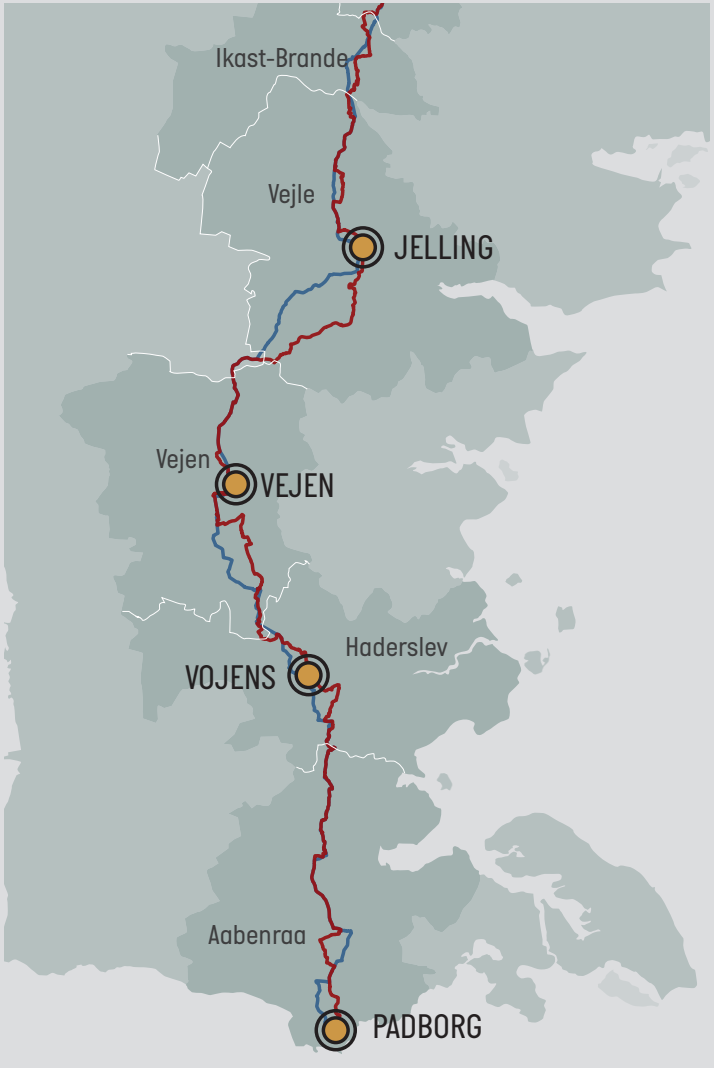

Jelling (Vejle Kommune)
Jelling er et kulturhistorisk epicenter med monumentområdet der er Unesco Verdensarv. Kongernes Jelling skal som helhed forstærkes yderligere som destination, og Vejle Kommune ejer gården Anes Minde ved monumentområdet, som kan udvikles i forhold til turisme. Der er togforbindelse, indkøbsmuligheder caffeer og overnatningsmuligheder. Byen rummer større, årlige events med Jelling Festival og Vikingemarked ved Højene i Jelling.

Vejen (Vejen Kommune)
Der er togforbindelse, og gode indkøbsmuligheder. Vejen Kunstmuseum ligger centralt i byen, og Troldeparken med de syngende sten udgør et lokalt udflugtsmål med opholdsfaciliteter og lageplads. Der er et godt foreningsliv med ildsjæle inden for kultur og idrætsmiljøet, som kan være del af en udvikling af servicefunktioner eller formidling. Umiddelbart syd for Vejen løber Hærvejen igennem Skibelund Krat med mindesten fra genforeningen, og ruten krydser Kongeåen og Kongeåstien, og er en oplagt Hærvejsperle

Vojens (Haderslev Kommune)
Der er togforbindelse til Vojens, og gode faciliteter ved Vojens Idrætscenter, som man gerne vil udnytte bedre i forhold til vandreturister. Byens har et godt foreningsliv, som gerne vil stå for etablering af servicefunktioner med eksempelvis bagagehåndtering. I Vojens er der gode indkøbsmuligheder, der er flere spisesteder og en kirke. Der er mulighed for etablering af en delrute i tunneldalen, der forbinder Vojens med naturområdet omkring Haderslev Dam, og det lokale kulturcenter Tørring Mølle.

Padborg (Aabenraa Kommune)
Grænseby og porten til Europa. Der er togforbindelse til Padborg, og der er flere kroer og overnatningsfaciliteter. Frøslevlejren nordvest for Padborg vil blive udviklet som museum og seværdighed, der fortæller en væsentlig del af krigshistorien fra 2. Verdenskrig. I Padborg mødes gendarmstien og Hærvejen og der er mulighed for en delrute i Kruså Tunneldal. Der kan skabes en markering af Hærvejen i grænseovergangen.

INDSATS 5

BEDRE DATA OG MONITORERING

I dag har man som kommune og destinationsselskab forholdsvis få muligheder for at måle på, hvor mange brugere, der benytter de forskellige ruter. Derfor er det også svært at måle på, om indsatser har en effekt.

Der er for lidt og for tilfældigt indsamlet viden om brugernes adfærd, behov, præferencer, effekt på lokalsamfund og natur osv. En mere systematisk indsamling af data giver et mere retvisende grundlag at udvikle og investere på baggrund af – lige fra infrastruktur til kommunikation. Det gør det også nemmere at dele viden og erfaringer på tværs af kommuner og destinationer. Dataindsamling via monitorering af brugeradfærd er et værktøj, der hjælper med at etablere et grundlag for udviklingen af skræddersyede, effektive og bæredygtige løsninger og produkter, og det kan samtidig bruges til at vise den værdi, som en rute som Hærvejen skaber for de lokalsamfund, den løber igennem. Og i sidste ende er det med til at vurdere om man får flere ud og bevæge sig naturen.

Foto: Hærvejen

Uddrag af 'Handleplan for outdoor-turismen i Danmark 2020-2022', Dansk Kyst- og Naturturisme, 2019'.

"For at sikre en udvikling, der også på lang sigt er til gavn for både gæster, erhverv og lokale samt bidrager til bosætning og tager hensyn til naturmæssige kvaliteter og ressourcer, er det altafgørende, at vi arbejder med afsæt i et solidt vidensgrundlag. Vidensgrundlaget relateret til outdoor-turisme er fortsat relativt begrænset. Der er få data, der relaterer sig til efterspørgslen og gæsternes adfærd i forhold til outdoor-turismen, og generelt opbygges viden på et relativt sporadisk grundlag. Udviklingen baserer sig derfor et stykke hen ad vejen på intuition og egeninteresser."

Foto: Medialouhos/Jouni Kallio

Repovesi Nationalpark i Finland skaber politisk opbakning gennem gæste-surveys
Hvert femte år gennemfører nationalparkadministrationen I Repovesi Nationalpark i Finland en gæste-survey, der indsamler data på de besøgendes oplevelser, tilfredshed, aktivitetsmønstre og forbrug. Gennem surveyen indsamler nationalparken information om stiernes og andre faciliteters tilstand, samt information om gæstebehov og -ønsker i forhold til skiltning, stier, servicefaciliteter m.m. Viden fra disse surveys flyder ind i udviklingsplanerne for nationalparken, der beskriver en række specifikke projekter, hvoraf nogle kræver finansiering via nationale eller EU-baserede programmer. Resultaterne fra gæste-surveys bliver også brugt som argument for en fortsat eller øget finansiering fra den finske stat. Baseret på de omfattende data kan nationalparkadministrationen vise den økonomiske betydning, som parken har på lokalsamfundet og dermed opbygge politiske argumenter for finansiering af tiltag, der kan beskytte og udvikle nationalparken.

Destination Sønderjylland monitorerer antal solgte pakketure på Gendarmstien
Gendarmstien langs den dansk/tyske grænse har årligt knap 3000 gæster, som har købt en pakketur med overnatning og forplejning. Gæsterne går i gennemsnit fem dage på ruten. I Destination Sønderjylland kender man antallet af pakkegæster, fordi de koordinere bagagetransporten for de kommercielle turoperatøer, og derved har de tal på, hvor mange, der booker.

Foto: Klaus Berdiin Jensen

KAPITEL 7

ANBEFALINGER TIL DEN VIDERE PROCES

Som analysen viser har Hærvejen et stort uforløst potentiale. Men hvis det skal realiseres, kræver det, at Hærvejen er et prioriteret udviklingsområde både lokalt i den enkelte kommune og destination og på tværs af kommuner og destinationer. Der er brug for en hel anden grad af politisk forankring, en langsigtet ambitiøs indsats og nært samarbejde end der er i dag, hvis ambitionerne skal indfris.

Foranalysen rummer en lang række indsatser. Man kan ikke gøre det hele på en gang, og en del ligger hos andre aktører uden for kommunernes handlerum. Men der er brug for at få snebolden til rulle, hvis der skal ske en forandring – og det kræver, at kommunerne er med til at igangsætte indsatser, der kan få det til at ske.

Det er foranalysens anbefaling, at der i første omgang fokuseres på følgende indsatser:

Fra foranalyse til strategi

Næste skridt er at omdanne foranalysen til en egentlig strategi, der sætter et ambitionsniveau og prioriterer indsatser. Det kræver, at man på tværs af de 15 kommuner bliver helt skarpe på, hvorfor Hærvejen skal udvikles og for hvem. Ikke mindst er der brug for at afklare ambitionsniveauet og formålet. Hvad vil vi gerne opnå? Og hvor mange kræfter vil vi bruge på det? En fælles ambition og strategi skal både være med til at styrke samarbejdet på tværs af Hærvejen, sætte Hærvejen på agendaen i den enkelte kommune og vise udadtil, at man står sammen om at løfte Hærvejen.

Fælles kvalitetsløft

Der er brug for både at arbejde med selve ruten og med kommunikationen simultant. Man kan ikke opgradere hele ruten på en gang, men første skridt er at sætte fælles standarder med ensartede kriterier, som alle kommuner kan arbejde henimod i den takt, der matcher ambitionsniveau og økonomi. Det indebærer også en afklaring af, om der skal være forskellige standarder, som kan kommunikeres til brugerne. Herunder ligger også, at der på udvalgte steder gennemføres en ændret ruteføring, som løfter kvaliteten af ruten. Fælles standarder bør følges op af et dedikeret rutetjek med jævne mellemrum, så der er en løbende monitorering på kvaliteten af stien.

Kommunikation

Et skarpt brand og styrket kommunikation er en langsigtet indsats. Men der bør skrues op for markedsføring med det samme. Kommunikationen skal være med til at øge opmærksomheden på Hærvejens potentiale og gøre både lokale og nationale aktører opmærksomme på, at der sker noget på Hærvejen. Udvikling af events og aktiviteter lokalt og på tværs kan være med til at løfte kommunikationen. Samtidig er det en god anledning til at arbejde sammen om et konkret projekt, der har et synligt resultat og hurtig realisering, og det kan være med til at mobilisere lokale borgere og foreninger og skabe opbakning.

Anbefalinger til organisering og forankring

Hvis man ønsker at give Hærvejen et markant løft, er det også nødvendigt at løfte samarbejdet op på et politisk niveau, så det er forankret og prioriteret politisk i kommunerne.

Det anbefales derfor, at der som det første etableres en struktur med afsæt i de eksisterende organisationer, der kan udvikle Hærvejen som sammenhængende produkt og sikre den fornødne politiske opbakning og prioritering.

Det indebærer:

- Etablering af en **politisk forankret bestyrelse** med borgmesterrepræsentation, repræsentanter fra destinationsselskaberne og få, større attraktioner eller turismeaktører. Det kan overvejes, om Dansk Kyst- og Naturturisme skal deltage i bestyrelsen også, for at sikre forankring og opbakning fra det nationale niveau. Målet med en politisk forankret bestyrelse er at skabe prioritering indadtil og gennemslagskraft udadtil. Ved at kombinere både det politiske, destinationer og attraktioner understøttes et helhedsorienteret blik på Hærvejens betydning for både bosætning, lokalsamfund, turisme og erhvervsudvikling.

- Etablering af **en administrativ arbejdsgruppe** med repræsentanter for de enkelte kommuner og destinationer. På kommuneniveau skal der både involveres Teknik og Miljø, Kultur- og Fritid og Udvikling/Erhverv. Den nuværende bestyrelse kan indgå i arbejdsgruppen. Arbejdsgruppen skal indgå i konkrete projekter og sikre lokal forankring ind i den enkelte kommunes forskellige forvaltninger. Eventuelt kan der ad hoc etableres underarbejdsgrupper fordelt på fagligheder, når konkrete projekter eller opgaver skal løftes.

- Etablering af **blivende sekretariatsfunktion**, som har ressourcer og kompetencer til at igangsætte og sikre fremdrift i tværgående projekter og indsatser på tværs af kommuner og destinationer.

- **Borgmesterkredsen** med alle borgmestre mødes et par gange årligt og drøfter udviklingen af Hærvejen, så der sikres en fælles opbakning og retning.

- Den enkelte kommune vælger **ét eller flere udvalg** med afgørende politisk stemme i forhold til Hærvejen, og forpligte sig på at tage status og fremdrift på Hærvejssamarbejdet op i de pågældende udvalg med jævne mellemrum.

- Etablering af en **national følgegruppe** bestående af relevante interesse- og brancheorganisationer og lodsejere som Landbrug & Fødevarer, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening og Naturstyrelsen. Den nationale følgegruppe følger implementeringen af strategi og projekter og er med til at understøtte koordinering i forhold til at sikre rammebetingelser og forankre strategien i deres respektive organisationer.

KILDER

Cykelturismen i vækst, Ekspertgruppen for Cykelturisme, 2019.

Handleplan for outdoor-turismen i Danmark 2020-2022, Dansk Kyst- og Naturturisme, 2019.

Naturen i Danmark – Geologien, Kaj Sand-Jensen, Gunnar Larsen, 2006

Potentiale for Premium Oplevelser i Jylland, Danmark, Hærvejens Perler, Projekt-Partner Wandern Gruber, Becker GbR. Deutschen Wanderinstitut, 2015.

Sport og motion i danskernes herdag, Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, 2009.

Trailcenter Bornholm, visualisering. Illustrator: Søren Pedersen, underdog media. Arkitekt: Christina Huth Panduro, Arkitekt MAA. Partnere: Lokale og Anlægsfonden, Dansk Idrætsforbund, Naturstyrelsen Bornholm, DGI Bornholm.

Vandreturisme, Delanalyse - Aktiv tematurisme i Region Syddanmark, L. Jakobsen Teknologisk Institut, J. Haller Jysk Analyse, E. Hansen EHSB, 2014.

Walking Tourism – Promoting Regional Development, World Tourism Organization (UNWTO), 2019.

INTERVIEWS

Kommuner
Brønderslev Kommune

Frederikshavn Kommune

Haderslev Kommune

Hjørring Kommune

Ikast-Brande Kommune

Jammerbugt Kommune

Mariagerfjord Kommune

Rebild Kommune

Vejen Kommune

Vejle Kommune

Vesthimmerlands Kommune

Viborg Kommune

Aabenraa Kommune

Aalborg Kommune

Øvrige aktører
Dansk Kyst- og Naturturisme

Destination Hærvejen

Destination Sønderjylland

Herberger Langs Hærvejen

Herbergindehaver

DGI Hærvejsløbet

Naturstyrelsen

Vagabond Tours

Vestkystpartnerskabet

Visit Aarhusregionen

Visit Nordjylland

Cases
Båstad Hiking Festival

Camønoen

Den Norske Turistforening

Escarpadenne Trails

GudenåSamarbejdet

Stiftelsen Skånska Landskap / Skåneleden